

Літаратура і Мастацтва

ВЫДАЕЦА
3 1932 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

№ 38 [2669]

Пятніца, 21 верасня 1973 года

Цана 8 кап.

Паглядзіце на гэтую дзяўчынку, якая яна засяроджаная! Можа яна адбірае крупінікі прыгожага, што сёння недзе бачыла! А ніжэй вы бачыце мастака Васіля Сумарава са сваімі выхаванцамі — кіраўніка студыі выяўленчага мастацтва палаца культуры Мінскага камвольнага камбіната. Там ён працуе 9 год. Многія яго выхаванцы вучацца ў Мінскім тэатральна-мастацкім і Політэхнічным інстытутах, у мастацкім вучылішчы. Творчасць юных мастакоў студыі дэманстравалася на абласной, рэспубліканскай, усесаюзнай выстаўках. Іх работы выстаўляліся ў Польшчы і Балгарыі, Чэхаславакіі і Германіі, у ЗША.

Уменне бачыць і здзіўляцца нараджае творчае натхненне ў душы чалавека. Вучыць дзяцей з самых маладых гадоў бачыць і ўспрымаць прыгожае, развіваць у іх эстэтычныя пачуцці—гэтаму пытанню быў прысвечаны пленум праўлення Саюза мастакоў БССР, які адбыўся 17 верасня ў Мінску. Матэрыялы пленума чытайце на старонках 8—9.



Фота Ул. КРУКА.



УРУЧЭННЕ ТАВАРЫШУ Л. І. БРЭЖНЕВУ ВЫСОКАЙ УЗНАГАРОДЫ



САФІЯ, 18. (ТАСС). Сёння ва ўрачыстай абстаноўцы адбылося ўручэнне Генеральнаму сакратару ЦК КПСС таварышу Л. І. Брэжневу Залатою зоркай Героя Народнай Рэспублікі Балгарыі і ордэна Георгія Дзімітрова. Звання Героя Народнай Рэспублікі Балгарыі Л. І. Брэжнеў удастоены за выключныя заслугі ў справе развіцця, умацавання і паглыблення балгара-савецкай дружбы і будаўніцтва сацыялізма ў Народнай Рэспубліцы Балгарыі, актыўны ўдзел у разгроме гітлераўскага фашызму і вызваленні народаў, асабісты ўклад у распрацоўку і ажыццяўленне ленінскай генеральнай лініі Камуністычнай партыі Савецкага Саюза ў будаўніцтве камунізму і мірнай палітыкі Савецкай дзяржавы, за нястомную дзейнасць у імя згуртавання сацыялістычнай сроджанасці, радоў міжнароднага камуністычнага і рабочага руху і нацыянальна-вызваленчай барацьбы, за ўмацаванне ўсеагульнага міру, супрацоўніцтва і дружбы паміж народамі, за перамогу ідэй марксізма-ленінізма.

На ўрачыстай цырымоніі прысутнічалі першы сакратар ЦК БКП, Старшыня Дзяржаўнага Савета НРБ таварыш Т. Жыўкаў, член Палітбюро ЦК БКП, Старшыня Савета Міністраў НРБ С. Тодараў, іншыя партыйныя і дзяржаўныя дзеячы Балгарыі, суправаджаючыя Л. І. Брэжнева асобы.

Пры ўручэнні высокай узнагароды Л. І. Брэжневу выступіў Т. Жыўкаў.

Выступленне Т. Жыўкава было сустрэта гарачымі, працяглымі апладысмантамі.

З прамовай у адказ выступіў цёпла сустрэты прысутнымі Генеральны сакратар ЦК КПСС Л. І. Брэжнеў.

У зале грымязь бурныя, доўга не змаўкаючыя апладысменты. Прысутныя гарача віншуюць Л. І. Брэжнева з высокай узнагародай.

Урачыстая цырымонія ўручэння Генеральнаму сакратару ЦК КПСС таварышу Л. І. Брэжневу знакаў высокай адзнакі НРБ вылілася ў хвалючую дэманстрацыю непарушнай дружбы Савецкага Саюза і Народнай Рэспублікі Балгарыі, КПСС і БКП, двух брацкіх народаў.

ВІНШУЕМ!

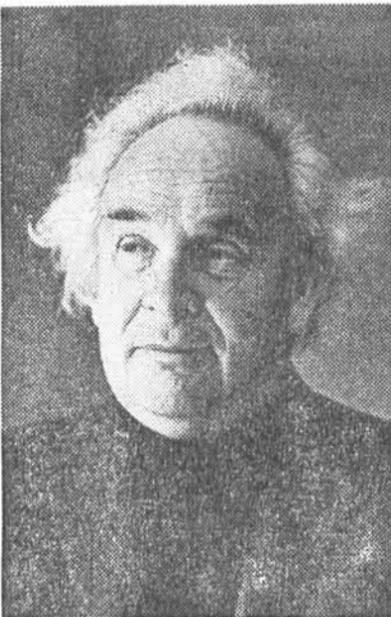
УКАЗ ПРЭЗІДЫУМА ВЯРХОЎНАГА САВЕТА СССР

Аб прысваенні ганаровага звання народнага мастака СССР АЗГУРУ З. І.

За вялікія дасягненні ў развіцці савецкага выяўленчага мастацтва прысвоіць ганаровае званне народнага мастака СССР Азгуру Заіру Ісакавічу.

Старшыня Прэзідыума
Вярхоўнага Савета СССР
М. ПАДГОРНЫ.
Сакратар Прэзідыума
Вярхоўнага Савета СССР
М. ГЕАРГАДЗЕ.

Масква, Крэмль,
18 верасня 1973 г.



Рабочыя Гродзенскай фабрыкі пальчаточных вырабаў добра ведаюць Андрэя Макаёнка і па яго п'есах і як дзяржаўнага дзеяча—дэпутата Вярхоўнага Савета БССР.

Нядаўна на фабрыцы Андрэй Ягоравіч сустрэўся са сваімі выбаршчыкамі. Ён расказаў ім пра дзейнасць вышэйшага органа ўлады рэспублікі, пра сваю пездку ў Злучаныя Штаты Амерыкі, падзяліўся творчымі планами. Госць пабываў у цэхах прадпрыемства, цікавіўся справамі працаўнікоў.

Гэтыя здымкі фотакарэспандэнт БЕЛТА А. Пераход зрабіў у час наведвання А. Макаёнкам фабрыкі.



ЮБІЛЕЙ АКЦЁРА

Калегі, сябры, тэатральная грамадасць Мінска на юбілейным вечары, які адбыўся ў ДOME мастацтваў, цёпла павіншавалі народнага артыста БССР Сцяпана Сцяпанавіча Бірылу з 70-годдзем з дня яго нараджэння.

У прывітальным адрасе, які зачытала старшыня прэзідыума Беларускага тэатральнага аб'яднання народная артыстка СССР Л. П. Александровская, адзначаюцца вялікія заслугі юбіляра ў развіцці нацыя-

нальнага тэатральнага мастацтва, у стварэнні БТА, яго высокае акцёрскае майстэрства.

...Пад гукі барабанаў у залу ўваходзяць «піянеры». На іх — пілоткі і чырвоныя гальштукі. Гэта старая гвардыя купалаўцаў — Ржэцкая, Станюта, Пола, Пекур, Рахленка, Стома — «магутная кучна», у якой дастойнае месца займае і Бірыла. Яго вітаюць таксама рэжысёры, кіраўнікі тэатраў, драматург Андрэй Манянак, герояў п'ес якога ўвасобіў на сцэне Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага тэатра імя Я. Купалы Сцяпан Сцяпанавіч. Старэйшы тэатральны мастак Аскар Марыкс разам са словамі прывітання падарыў юбіляру адзін са сваіх беларускіх пейзажаў.

У слове ў адказ С. С. Бірыла выказаў сардэчную падзяку партыі і ўраду за высокую ацэнку яго працы, за пастаянныя клопаты аб развіцці тэатральнага мастацтва, аб духоўным росце савецкіх людзей.

У адрас юбіляра паступілі прывітальныя тэлеграмы ад міністэрстваў культуры СССР і БССР, ад акцёраў і паклоннікаў таленту С. С. Бірылы з Масквы, Ленінграда, Брэста, Магілёва і іншых гарадоў.

БЕЛТА.

ВЕСТКІ З ВІЦЕБШЧЫНЫ

КВЕТКІ ПУШКІНСКАЙ ВУЛІЦЫ

Традыцыйнымі сталі штогадовыя выстаўкі кветак у Пастаўскім раённым доме культуры. Восі і сёлета сюды прадставілі свае экспанаты дзесяткі кветкаводаў. Больш дзесяці відаў руж прадэманстравалі на выстаўцы вядомы ў горадзе кветкавод-аматар Мікалай Камышаў. Сярод іх — «Агні Ялты», «Клемянніца», «Сэрца Данка» і іншыя.

Прыцягваюць увагу кветкі, вырашчаныя пастаўчанамі Зінаідай Нялоха, Еўдакіяй Стула, Фёдарам Махавым. Любаваліся наведвальнікі выстаўкі кветкамі юных натуралістаў з Камайскай сярэдняй, Ярзускай і Дварчанскай васьмігадовых школ.

Самымі актыўнымі ўдзельнікамі выстаўкі з'явіліся кветкаводы вуліцы імя Пушкіна горада Паставы. Раіса Кавалёўская, Антаніна Потак, Ганна Катовіч і іншыя прадэманстравалі

шмат гатункаў вярцінь, руж, гладыёлусаў.

НОВЫ СПЕКТАКЛЬ

Спектакль на камедыі Э. Брагінскага і Э. Разанава «З лёгкім парам» паказаў Полацкі народны тэатр. Новая прэм'ера тэатра цёпла сустрэта глядачамі.

У галоўных ролях былі заняты акцёры Н. Марозава, Т. Глебава, І. Гарбаценка, Я. Гутлін і іншыя.

Пастаноўку спектакля ажыццявіў малады рэжысёр, выпускнік Ленінградскага інстытута культуры Г. Спас.

СТУДЭНТЫ — КАЛГАСНІКАМ

Удзельнікі калектыву мастацкай самадзейнасці Віцебскага тэхналагічнага інстытута пабывалі ў калгасе імя Чапаева Браслаўскага раёна. Яны далі для калгаснікаў два канцэрты, у праграму якіх былі ўключаныя песні савецкіх кампазітараў, танцы, мастацкае чытанне.

ВІНШУЕМ!

За шматгадовую актыўную культурна-асветную дзейнасць і ў сувязі з васьмідзесяцігоддзем з дня нараджэння Прэзідыум Вярхоўнага Савета Беларускай ССР узнагародзіў заслужанага дзеяча культуры Беларускай ССР Мядзёлка Паўліну Вікенцьеўну Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.



Так выглядае сёння Паўночны мікрараён горада.

ПА-НАД ПІНАЙ — ГОРАД-ПРАЦАЎНІК

«— Наш горад, ведаеце, надта прыгожы. Адна Піна чаго варта! Самі пабачыце, мой пане!» Памятаеце гэтае месца з кнігі краязнаўчых нарысаў «Палессе» Віталія Вольскага? Так пачынаў знаёміць аўтара са сваім горадам пінчанін дзядзька Зыгмусь.

Трэба сказаць, што Пінску ўвогуле пашанцавала: размясціўшыся на левым беразе Піны, там, дзе яна зліваецца са Струменем і Прыпяццю, горад уладарыць усімі імі.

Праз год пінчане будуць адзначаць 875-годдзе свайго горада. Шмат чаго пабачыла за вякі павольная Піна. Менавіта тут праходзіў калісьці шлях «з вараг у грэкі». Не раз гарэла гэтая зямля пад нагамі чужынцаў. Пінчане сьвята захоўваюць памяць аб патрыётах, што змагаліся з фашыстамі тут у час Вялікай Айчыннай вайны, аб савецкіх воінах — рачных дэсантніках, якія ўдзельнічалі ў вызваленні горада ў ліпені 1944 года. Пра гэты подзвіг сёння нагадвае пінчанам і іх гасцям пастаўлены на пастамент на месцы высадкі дэсанта легендарны броняцэр-92. Гэта яго экіпаж праявіў асаблівы героізм у час вызвалення Пінска.

Сплыло з тых вогненых дзён мала не трыццаць гадоў. На месцы былых папалішчаў узняліся гмахі жылых іварталаў, заводы, школы, кінатэатры, клубы. Сёння Пінск — індустрыяльны і культурны цэнтр. На ўсю краіну вядомы мясцовы камбінат верхняга трыкатажу. Белыя, бы чайкі, кацеры, якія выпускаюць пінскія суднабудавнікі, плаваюць па Дняпры і Прыпяці, Волзе і Іртышы. Неўзабаве ўвайдзе ў строй новы завод уніфікаваных і спецыяльных вузлоў для аўтаматычных ліній — ударная будоўля 9-й пяцігодкі. Кожны тыдзень новыя і новыя сем'і пінчан спраўляюць назаселлі.

Што і казаць, расце, прыгажэ на вачах наш родны Пінск. Нават Піна здаецца сёння не такой, як некалькі гадоў таму. Яе ўпрыгожвае новая набыржняя. А прайдзіце вечарам па нашым горадзе. Гасцінна адчыненыя дзверы кінатэатра, клубу і дамоў культуры. Пінчане ганарацца сваёй мастацкай самадзейнасцю.

Кажуць, — лепш адзін раз убачыць, чым сто разоў пачуць. Прыязджайце да нас у Пінск. А пакуль што пазнаёмцеся з нашым горадам, яго людзьмі завочна — па гэтых здымках.

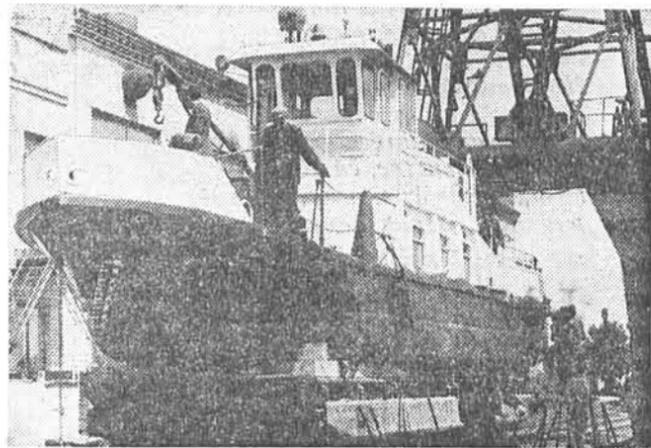
А. АЛЬФЯРОВІЧ,
Фота У. Сівалала.



Гэта бригада мантажнікаў на чале з Аляксандрам Яромчанкам (чацвёрты злева) — адна з лепшых на будаўніцтве Пінскага завода ўніфікаваных і спецыяльных вузлоў для аўтаматычных ліній.



Славіцца сваім майстэрствам ансамбль «Палескі».



Пінскія кацеры — нібы белакрылыя чайнікі...

ХТО Б МОГ падумаць, што вось гэтыя дзяўчаты і юнакі, якія некалькі тыдняў назад хадзілі такімі ўсхваляванымі па калідорах тэхнічнага вучылішча, — чакалі, залічаць іх у вучылішча ці не, — праз нейкі час будуць мець дачыненне да тых алмазаў, што здабываюць у суровай Якуціі?

Паэт Дзмітрый Кавалёў, які нядаўна гасціў у Навабеліцы, расказаў:

— Мне пашчасціла патрымаць у прыгаршчах алмазы. Калі мы выступалі ў пасёлку Мірным, дырэктар абагачальнай фабрыкі пасля дазволі іх патрымаць. Скажу вам, вага іх адчувальная, — тых дарагіх каменчыкаў...

Багатыя незлічонымі багаццямі нетры нашай матулі-зямлі. І можа адным з найвялікшых яе багаццяў і было тое, што геологі знайшлі кімберлітавую трубку ў якуцкай зямлі, а значыць, адкрылі новае месцанараджэнне дзівоснага па сваіх уласці-

ГРАНІ БРЫЛЬЯНТА

васях і прыгажосці мінералу — алмаза.

Ён вельмі цвёрды — алмаз. Праўда, вучоны аднаго з украінскіх навукова-даследчых Інстытутаў некалькі гадоў назад у лабараторыях вынайшлі цудоўны камень — штучны алмаз. Ён па цвёрдасці ніколі не ўступае прыроднаму і нават пераўзыходзіць яго. І ў прыборах, якім трэба працаваць на звышцвёрдых пародах, выкарыстоўваюцца штучныя алмазы.

А куды ж ідуць тыя, якія людзі знайшлі ў вечнай мерзлаце якуцкай тундры? Яны будуць упрыгожваць чалавека. Але каб алмаз ззяў усімі сваімі гранямі, яго трэба ўмець адшліфаваць, адграніць, надаць яму бляск і прыгажосць — іншымі словамі, зрабіць з яго брыльянт...

На Чарнігаўскай вуліцы ў Навабеліцы за апошнія гады вырастае комплекс дзевяціпавяр-

ховых будынкаў. Тут размяшчаецца Гомельскае тэхнічнае вучылішча № 113. Вучылішча будзе рыхтаваць рабочых для базавага прадпрыемства «Крышталь» па апрацоўцы алмазаў.

У комплексе ўзведзены блокі будынкаў для тэарэтычных заняткаў, грамадска-бытавы блок, у які ўваходзяць сталовая, спартыўная і актывная залы, вытворчы майстэрні.

З красавіка ў вучылішчы займаецца 300 чалавек. Яны вывучаюць тэарэтычныя дысцыпліны, спецтэхналогію — як трэба апрацоўваць камень, вывучаюць будову машын, прыстасаваніяў. Аграніць алмаз, адшліфаваць, каб ён ззяў усімі колерамі вясёлкі — справа няпростая. Вопытны гранільшчык адразу зразумее, як гэта рабіць, каб не папса-

ваць камень, каб алмаз пасля апрацоўкі чалавечымі рукамі ператварыўся ў брыльянт. Вось падрыхтаваныя выкладчыкі рыхтуюць будучых рабочых двух спецыяльнасцей — абдзірчыкаў і гранільшчыкаў алмазаў. Крышталаграфію і мінералогію, напрыклад, выкладае Галіна Івануна Інюціна. У свой час яна закончыла хіміка-біялагічны факультэт Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта, праходзіла падрыхтоўку ў Смаленскім тэхнічным вучылішчы № 21 падобнага ж тыпу. Спецтэхналогію ў інжынер Аляксандр Цімафеевіч Бракарэнка і Сямён Панцялеевіч Крывашэў.

Намеснік дырэктара па вучэбна-выхаваўчай рабоце Тамара Антоўна Забэла паказвае нам вытворчы майстэрні, знаёміць з асобнымі выкладчыкамі, майстрамі.

— Сёлета зноў набралі трыста навучэнцаў, — гаворыць яна. — Вялікі конкурс быў: трохі рамантычна для многіх гучыць само слова «алмаз». А справа, вядома, нялёгка. Ды важна, каб чалавек адразу палюбіў сваю будучую работу.

Дырэктар вучылішча Аляксандр Міхайлавіч Бастрыкаў расказвае, што навучэнцы на ўроках крышталаграфіі вывучаюць, як утвараюцца крышталі, як размяшчаюцца атамы — пранікаюць, так сказаць, у будову крышталю, — вывучаюць, каб потым упэўнена прыступіць да работы на заводзе, які носіць такую ж назву.

На ўскраіне горада, непадалёк ад сасонніка, растуць карпусы «Крышталь». Гэта першае ў Беларусі прадпрыемства, дзе будуць апрацоўваць алмазы.

— Непрывычна, кажаце, гучыць? — смяецца прапраб Анатоль Новікаў, рабочыя якога ўзводзяць перакрыцці завода. — А ці не так, скажам, непрывычнымі

колькі гадоў для нашай Гомельшчыны былі словы «нафта», «нафтавік», «свідравіны»? Ды мы хутка прывыклі.

І праўда. Пакуль, вядома, трохі дзіўна гучыць, што тут, на ўскраіне Гомеля, будуць апрацоўваць алмазы. Але гэта так — да новых прафесій, што з'явіліся ў нашай рэспубліцы ў апошнія гады, дабавіцца новыя.

...Пройдуць месяцы. Узняты з глыбіні мерзлай якуцкай зямлі, вялікі каменчык прыбудзе праз нейкі час на завод «Крышталь». Над ім схіліцца рабочы ці работніца і прыкіне, як трэба нанесці першую грань. А потым — заіскрыцца, затрапеча святло на гранях брыльянта. І, вядома ж, той, да каго ён трапіць, падумае, што ад цяпла чалавечых рук дарагі камень быццам нарадзіўся нанова. А дадуць алмазу другое жыццё тыя, што сёння вучацца ў аўдыторыях тэхнічнага вучылішча.

Міх. ПЯТРОЎ,
г. Гомель.

Еўдакія ЛОСЬ



«БАГІНЯ»

Дык, значыць, звалася «багіняй» яна, галоўны наш прысмак... Мы зналі: без яе пагінем, пакуль той хлеб ці той бурак. На меленькія баразёнкі глядзелі з самае сяўбы: калі росток узыйдзе тонкі — уся надзея галыцьбы? Калі ж багіня завітала, мы грамадою, лоб у лоб, хаця пара не дазваляла, рабілі каліву падкоп... Старанна клубні выбіралі, лшчэ з арэх велічынёй, у рэчцы мылі-вымывалі набытак агародны свой. З руіны хатняй дзве цагляны, кацельчык мелкі, кропны пах... Усе ў кружку глыталі сліну, як і пры ўсіх сваіх кастрах, — блакадных, бежанскіх, сірочых, калі ні бульбы, ні мукі, але ў кацельчыку булькоча хоць вар з травою трапяткі... Расла паспешка, ружавела, і мы, як бульбачка, цвілі. На бацькаўшчыне з імем белым «багіняй» шмат перараслі. А кланяемся штогадова, як і ў маленстве, ёй адной — на наша шчасце, шматпудовай, румянай, сопкай, земляной!..

ХЛЕБ І СОЛЬ

Янку Скрыгану

Прымалі хлеб на ручніку — рассыталася соль... Крупінкі солі у пяску — і ў нейчым сэрцы — боль. — Да сваркі, — кажэ грамада, — міжэ намі сварцы быць... — Да чаркі! — кажэ тамада, узняўшы чарку піць. І ён саліў, і ён пярчыў, з усіх стараўся сіл, гасцей дасціпна гарачыў, і чай курэў, як пыл. Сталешніцу як добры ток аж гнула смаката. І слова чулася — «браток», і слова — «пекната»... Мы падзялілі каравай і з'елі у кружку... Тут ясна: не перажывай, што соль на бальшаку!..

АБ ПРЫЗНАННІ

Я чула за мясгой пра аднаго складальніка якіхсьці строф зацьмяных: што ведае Амерыка яго, а ў нас ён — сярод зорак безмяяных. Там гэтага паэта выдаюць і долараў, нібыта, не шкадуюць. А ў нас яго, маўляў, не прызнаюць, па тым пісанні цёмным не бядуць... Я слухала заступнікаў з жалёбой, але не тою, на якую білі... Не дапусці, о божа творчы мой, каб недзе ў свеце мне імя рабілі! Каб недзе, між чужынцаў-забіяк, нямелі мае вершы-дзіцяняты...

Каб і па мне ўскудлачаны дзівак з такою ж злосцю плакаў, як наняты!.. Няшчырасцю ў жыцці я не грашу і клятвай не апошняй паклянуса, што хай я і радка не напішу, калі яго не трэба Беларусі! Калі яму не дасца жыць у нас — на шырыні лясной, сваёй, нагоднай... Калі яго мне не аплоціць час тым, што пачуе ў гамане находнай! Свой лёс лічу я грэшным і святым, і пра мяне яму усё вядома... Хай прызнаюць: амерыкі — затым, калі прызнаюць дома, толькі дома!

УСПАМІН

Гародчыкі вярэнямі гарэлі, курыўся чыстым пылам бальшачок. Гушкалася дзяўчынка на арэлях, нібы на павуцінцы павучок. Бярвенчатая нізенькія хаты нягуста вырасталі па шляху, нядужыя папоўніць тыя страты, што вынішчыў агонь, як на духу. Панова духу доўга не хапала, каб вёскі паўзнімаць, як да вайны... Пад рэдзенькай страхой Айчына спала, але ўжо сіла гмахавыя сны!

МУЗЫЧНЫЯ ЕЛКІ

Алжасу Суляйменаву

На Ала-тау, як стромыя стрэлкі, — гордай паставы музычныя елкі. Слухаюць хмары, чуюць зямлю... Высокія мары, я вас люблю! Дарогаю горнай струмень бруціца, — проста з-пад чорнай бліскучай ігліцы! Сэрца кранае гучанне струн, — іх напінае вясновы бурун... Арліны стэн, лёт коней вабны, шчаслівы шэпт ружовых яблынь дорыць мне ў спеве без лішніх муз з музычнага дрэва камуз.

ГЛЯДЖУ ДАВАЕННЫЯ

ФІЛЬМЫ

Гляджу даваенныя фільмы, найўнюю песню жыцця, і ходзе боль усялісны, бо ведаю фільмаў працяг...

І ведаю — фільмы глядзелі, цанілі высока — на пляч — усе, што пасля панямелі, усе, што даўно не глядзяць...

Нагледжуся іхніх фасонаў, паслухаю іхні раманс... За колькі, за колькі мільёнаў іду на паўторны сеанс?!

«Будзь прост і ясен, нібы дзень»... А быццам дзень такі ўжо прасты! У ім святло, у ім жа — цень, у ім бутоны — і наросты. То мроіва, то горкі дым, то ўсмешкі шчасныя, то ўздыхі... Сінічкі цінканне у ім і крык адчайны парадзіхі... Дык будзь, як дзень!..

Ну, і вецер за акном! Гнуцца тонкія бярозкі.

Пасадзіла як на злом на сямі вятрах нябоскіх...

А мяне хто пасадзіў на гаруцы адубелай, кволым голлем надзяліў і апраткай надта белай?

На бярозы я гляджу, — чым не сёстры, чым не сёстры! Але як агароджу, дзе тынок здабуду востры?

Адшумела ўжо вясна, стане золка ў сутарэнні... Агароджа ў нас адна — наша моцнае карэнне.

Мяне падтрымлівае што? А тое, чым жыву... Журба сяцёр, узлёт братаў, дзень, у якім пльву, нібы на лайнеры марскім, з гайданкаю — і без... Жыву прыветам я людскім, як светлым цветам — бээ. Падтрымлівае ўсё, што ёсць на ніве на маёй. Таксама — самы розны гошць павагаю сваёй. Трымае лета і зіма, дубоў і сосен раць... Відаць, таму, што іх сама гатова падтрымаць.

Дык гэта перад навальніцай!.. Паўмесяц палка чырваней, хіліўся бээ над аканіцай і вецер сцішана мацней.

Над лоджыяй маёй, над домам пльмі настоі душных траў. І нехта словам, нібы громам, нясмеласць рук маіх караў!..

А ноччу ўдарыла, змяшала у кучу хмары і зямлю... Я пры маланках вырашала, ці палюблю...

Удзячны стан трывогі — за слова, за любоў, за цішыню дарогі, за гучыню бароў... Калі трывожна — знаю, што ранак не прасплю, — і птушку прывітаю, і камень адвалю. Той камень, што на сцежцы, і той, што недзе звыш... Не дай мне бог усмешкі, як застагнаў малыш!..

ТЫМ, ХТО ДОРЫЦЬ БУКЕТЫ...

Цалую ў ручку, ветлае дзіця, цалую ў шокі, мілая дзяўчына! Такая незабыўная прычына, ва ўдзячным сэрцы столькі пачуцця! Якому тут даверыцца радку? Яго на дапамогу я гукаю — і ў куртцы палінялай юнаку шурпатую руку я паціскаю. І абдымаю з горкаю слязоў палечніц, для якіх пю нямала... Мы з імі назмагаліся з бядой, пакуль жыццё півоняй забуяла!.. Ляццяць гады, як тыя летуны, што ў вырай незваротны падаюцца... Папалечніцы свае мне дораць сны, а самі сціпла ў зале застаюцца... Ім сны, і хлеб, і кветкі гадаваць, ім часта не да вершаў, я то знаю... Што вартае ўзамен падараваць? Усё жыццё шукаю і шукаю...

НА ДВАРЭ пасля дажджлівай ночы была ціхая, ласкавая раніца. Сонца блішчала ў кропельках вады, што дробнымі зерняткамі ўсеяла доўгі бляшаны ліст на падаконніку. Іван Сямёнавіч пазіраў на гэтыя зыркні іскрынікі. І крыўдлівае пачуццё яшчэ больш агарнула яго сэрца. Чаго людзі чапляюцца адзін да аднаго, быццам на іх сучча нарасло, тузаюць?

Настрой у яго яшчэ дома не заладзіўся. Муціць, давала аб сабе ведаць, вымагала свайго туга адзіноцтва. А тут гэтая разумніца сляпіцаю лезе, прычым свой выстаўляе... Ён працяў Юлю калочым сярдзітым позіркам. Ды пайшла вы да д'ябла з вашым міжкалгасбудам! Кожны свае парадні ўстанаўлівае, кожны над табю хоча верх узяць. Каб не было куды перайсці — іншая справа. У камунгасе вунь толькі закінеся — калі ласка, дарагі таварыш Бандарэнка, дык там жа яшчэ і зарплата чырвоны на тры большая... Ён насунуўся, зморшчыў вачы і гарбінаю нос, ад чаго твар яго адразу настарэў.

— Ты от што, Іванова, ты кінь гэтыя дурнікі, — стрымліваючы сябе, каб голас не лавісіць, сказаў Іван Сямёнавіч. — Работы колькі, а ты гаварыліш тут разводзіш. Паварочвацца трэба спрытнай.

Юля Іванова, блявая, круглатварая дзяўчына, была, можа, крыху залішне паўнаватая, тым не менш ва ўсёй яе постаці бачылася зграбнасць і жвавасць — у пасады галавы, у поглядзе, у рухах невялікіх дужых рук.

— Ну паглядзіце вы добра, паглядзіце! — Юля паказала пальцам у кут пакоя. — Рукі не бяруць фарбаваць такое.

Бандарэнка падышоў, нагнуўся. На стыху паміж вонкавай сцяной і пакаёвай перагародкай вісеў вузлаватымі згусткамі закарэлы раствор.

— Глупства. Хто там стане прылядацца ў кутку? Калі б так з-за кожнай дробязі канфліктаваць, дык з адным аб'ектам чорт ведае колькі вазіцца давалося б.

— Не глупства, — упарта адразае дзяўчына. — Тут людзі будуць жыць. А ў нас заўсёды так: даверы не шчыльна зачыняюцца — адрамантуе, каму трэба, шпінгалеты коса на рамах пастаўлены — дбайны гаспадар, жыўшы ў кватэры, сам паруніцца, а нядабайніку і так добра будзе...

Апошнія Юліны словы разанулі Бандарэнку па сэрцу. Ён цяжка тупаючы чаравікамі па запэканых фарбамі свежых масніцах, пахадзіў з кутка ў куток, спыніўся каля акна.

Насупраць, на суседняй будаўнічай пляцоўцы, весела ракатаў экскаватар. Страла раз-пораз ускідвалася над кузавам самазвала. Блішчала на сонцы начышчанае пяском двішча каўша. У кабіне экскаватара віднелася кучаравая галава Петруся Паддубнага.

Аўтамашына адышла ад экскаватара. Паддубны пераклучыў матор на малыя абароты, вылез з кабіны, стаў на гусеніцу. Правёў рукой па Ілбе, задраў галаву. Высока ў небе кружылі галубы.

— А ты, Іванова, бач якая здольная, напамінь завучыла яго сатыру. — Бандарэнка паказаў вялікім пальцам на экскаватаршчыка.

«Сатыру» тую, ад якой Бандарэнка ніяк не ўсталюецца да гэтага часу, запустіў у яго Паддубны на мінулым тыдні на сходзе. Спачатку ён гаварыў пра спаборніцтва, пра новыя нормы. Таропкія словы нібы насядалі адно на адно. Ён быццам не выступаў з прамовай, а гаварыў суб'ядседніку пра тое, ад чаго во зараз адышоў на хвіліну, каб паведаміць свае думкі. Побач з ім на акне дрогка выніталася фіранка. Івану Сямёнавічу здавалася, што гайдаў яе не вецер, які залятаў праз расчыненую фортку, а басісты голас экскаватаршчыка.

Пакрысе Бандарэнка аддаваўся ўражанню, нібы менавіта да яго, а не да каго іншага звяртаецца Паддубны, і ад гэтага адчуваў сябе неяк ніякавата. А можа і не ад гэтага, можа ад той незвычайнай трывогі, якая чамусьці нарасталала ў душы.

На нейкі час, заняты сваімі пачуццямі, ён упусціў з-пад увагі словы Паддубнага і не адразу схпіў, што той ужо закончыў пра спаборніцтва і, як дзёгцем, квіцае яго імя.

Паддубны імкліва, без пераходу наваліўся на Бандарэнку з крытыкай. Гэта, маўляў, з ласкі прапраба вольна нядабайнікам жывецца. Прыкладваецца, быццам не заўважае браку, яму — каб толькі хутчэй: прагрэсіўка.

Бандарэнку спачатку падалося, што не пра яго гаворка. А калі ўцяміў, ён паглядзеў на Паддубнага так, нібы гатоў быў спяняліць таго вачыма. Яму захацелася крыкнуць: «Што ты плявузгаеш, абы калатно ўзводзіць!»

Паддубны ўзяўся рукою за падбародак, памаўчаў і працягваў далей. «Яшчэ і вылуціўся, хоць бы ў бок куды пазіраў, — раз'юшана падумаў Бандарэнка, але неспадыявана, насуперак яго волі, думка гэтая як бы крутанулася. — Дык ён жа заўсёды глядзіць у вочы, калі гаворыць з кім».

Потым увесь час Івана Сямёнавіча не так гэтая крытыка мучыла, як апладдысменты. Чаму так? Жыве ён спакойна, заўсёды пазбягае спрэчак з людзьмі, нікому на пяткі не наступае. Але ж вась Паддубнаму, што па ім праехаўся, апладзіравалі. Ды яшчэ які..

Пазіраючы на Юлю, Іван Сямёнавіч раптам падумаў: «Яна таксама, глядзі што, апладзіравала». Ён хацеў нешта адказаць ёй, але патрэбнае слова не знаходзілася. А яна, здавалася, цешылася яго бездапаможнасцю. Твар яе з пад-

маляванымі чорнымі бровамі быццам выцягнуўся ў пільнай увазе.

— Не дужа бяры на сябе, Іванова, не забывай, хто тут праба, — сказаў нарэшце Іван Сямёнавіч. Ён павярнуўся, пайшоў да выхаду. Ля парога спыніўся:

— Значыцца, Іванова, так зробім: ты пакуль што пераходзь во сюды, насупраць, фарбуй тут. — На момант затрымаў на ёй уважлівы погляд. — Пераходзь.

На дварэ Бандарэнка завёў матацыкл, сеў, шалёна рвануў з месца. У калгасе, акрамя гэтага трохпавярховага дома, яго ўчастак у іншых вёсках будаваў яшчэ бальніцу і школу.

Па ўкатаным аўтамашынамі прасёлку ехаць было прыемна. Матацыкл імчаў бойка, вецер астуджаў гарачы твар, шумеў паўз вушы. Іван Сямёнавіч прыбаўляў газу і думаў: «Спачатку Паддубны, цяпер Іванова, а там яшчэ хто-небудзь знойдзецца такі. Дык каб жа хоць не было куды перайсці...» Можна не канфліктаваць, што апошнім часам учасціліся на рабоце, а якраз тыя тры чыр-

Аляксандр КАПУСЦІН



АПЛАДЫСМЕНТЫ

АПАВЯДАННЕ

вонцы вымагалі ў Бандарэні такіх разваг, але ён не хацеў прызнавацца сабе ў гэтым.

Уперадзе скрозь, як хапала зроку, жаўцеў на-браклы вадою пясок. Паабалал дарогі праносіліся стройныя белыя бязрокі, пасаджаныя пасля вайны. Матацыкл з ходу ўзляцеў на масток цераз невялічку рачулку. Колы мякчэй пакаціліся па роўнаму дашчатаму насцілу. І зноў паліцеў з-пад іх мяккі шорхат, да якога ўжо прывык сых.

Бандарэнка злаваў, што дзень пачаўся не па-людску і скончыцца, відаць, гэтак жа. Думалася рознае. Яму хацелася імчаць усё хутчэй і хутчэй, нібы яго нехта падспешваў, падганяў, не даваў дыхнуць. «Больш газу — менш калдобін», — думаў ён. У гэтым імклівым руху ён быццам перасіваў непрыязнасць, што не тухла ў душы, да Юлі Івановай, да Паддубнага. Нечакана злосць аякла яго з новай сілай, бо насуперак свайму жаданню ўспомніў добрае пра Паддубнага.

...Надвечоркам, вяртаючыся з канторы пасля парады, Іван Сямёнавіч заўважаў, як на будаўнічай пляцоўцы похалкам грузілі цэглу ў аўтамашыну. Не памятае, як падскочыў туды, загадаў:

— Выгрузай назад.

На яго нетаронка, але ўпарта пайшоў здаравенны дзяцюк.

— Прэч адсюль.

— Не блазнуў, кашкадуш, — папярэдзіў Бандарэнка.

— Выгрузай, кажу.

Дзяцюк замахнуўся. Бандарэнка каротка, як калісьці вучылі яго ў інстытуце ў сенцы бокса, выкінуў руку, пакаў яго адным ударам. Ад машыны кінуліся ўсім гуртам. Іван Сямёнавіч ударыў яшчэ два разы, але на яго наваліліся, збілі. Пагана б скончыўся для яго гэты інцыдэнт, каб не падаспеў Паддубны. Пятрусь якраз ішоў ў кіно.

«Там дык галаву за мяне падстаўляў, а тут сам грызе», Іван Сямёнавіч з нечаканай ярасцю плюнуў і павярнуў руку газу да адказу. Можна якраз воль у гэтай злосці ён адчуў, што ваяўнічы настрой у яго не такі ўжо і моцны, і што ў душы пакрысе чамусьці выпявае пачуццё трывожнай насцярожанасці. Гэтая насцярожанасць прыходзіць да яго заўжды, калі сумленне Імненца схваць штосьці такое, што яго мучыць.

Матацыкл падкаціў да будоўлі на краю вёскі. На шум матора з-за вугла выйшаў брыгадзір муляраў Кандрашоў. У сінняй выгарадай спяцоўцы, хударлявы, з вузкім скуластым тварам.

— Іван Сямёнавіч завітаў? — Ён лісліва ўсміхнуўся, лягнуў далонь аб далонь, атрасаючы з

іх ныл, паздароўкаўся. — А ў нас якраз перакур, хлонцы во ў хату пайшлі вады напіцца.

Бандарэнка акінуў позіркам будоўлю. Белыя цагляныя сцены з трох бакоў акружаліся яблынямі. «У добрым месцы ставіць калгас бальніцу, — падумаў. Сад будзе цешыць позіркні хворых, намагаць ім хутчэй папраўляцца». Спытаў:

— Матэрыялы, Анісім Сідаравіч, усе ёсць?

— Падвозіць спраўна, не скардзімся.

Іван Сямёнавіч надіяўся на рыштванне, стаў разглядаць кладку.

— Шоў не ўсюды акуратны, таварыш брыгадзір. Дзе таўсцейшы, дзе тапчэйшы — чаму так?

— Хто яго ведае, і стараюцца ж хлонцы...

— Калі стараюцца, дык вучыце іх, такіх навучыць не цяжка.

Ён узяў кельму, паглядзеў на яе, спытаў:

— Прыжылася?

— Ага, ёмкі інструмент.

Гэтую кельму яшчэ на першых месяцах свайй работы Бандарэнка крыху зыначыў — змяніў контур «калена», і яна стала зручнейшай. Цяпер яму чамусьці асабліва прыемна было пачуць пра гэта ад брыгадзіра. Дробязная справа — а вось і ад яе пайка карысць.

— Дык стараюцца, кажаце? Але ж гэтага ма-ла, цагляная кладка залежыць ад густы і ўмення майстра. — Бандарэнка зачэрпнуў кельмай раствора, плюхнуў яго на мур, паклаў цагліну, спрытна, старанна, як калісьці вучыў яго бацька, навіў шоў. Затым умураваў другую, трэцюю... Ён адчуваў, як пільна сочыць за яго работай брыгадзір, і аддаваў ёй усю сваю ўвагу. Сам не прымеціў, як яна захапіла яго, надала азарту. Цагліны адна за адной клаліся ў сцяну, а яму здавалася, што працуе ён марудна, і яму хацелася рабіць нешта самому яшчэ невядомае, каб атрымлівалася так прыгожа, як ён і сам яшчэ таго не бачыў.

— Ну во, цяпер і я ўлавіў усё як трэба, цяпер я ім таксама пакажу. Дайце-ка мне, Іван Сямёнавіч, інструмент.

Кандрашоў, не чакаючы яго згоды, працягнуў руку да кельмы. Бандарэнка неохотна аддаў яе і адчуў, як яго пачало агортваць шчылівае шкадаванне. Быццам ён страціў штосьці такое, што не брыгадзіру, а яму самому цяпер было патрэбна больш за ўсяго. Пачуццё гэтае разлававала яго: у век тэхнікі старажытнаму ўмельству вучыць — і абрадаваўся. А дзе на ўчастку ў цябе, інжынер, сучаснае, перадавое?..

Калі яны сышлі з рыштвання, Кандрашоў, прыжмурчыўшыся, паглядзеў на праба вострымі вачкамі, стаў зноў расказваць, што вельмі рупяцца, вельмі стараюцца хлонцы. Асяржонка заўважыў: не шкодзіла б у нарад нешта дапісаць на якую сотню, для заахвочвання.

Іван Сямёнавіч слухаў яго і не хацеў перапярняць, не хацеў спрачацца. «От будзе ў вас новы праба — хай заахвочвае, хай як хоча», — абьякава падумаў.

Ён пахадзіў па будоўлі, падказаў што дзе трэба, параіў, як лепш паставіць кранштэйны для балконаў. Сёння, пакуль ён тут гаспадар, ён рабіў усё, як патрабавала ад яго сумленне. Кандрашоў нічым не назалаў яму, але калі развіталіся, Бандарэнка пачуў у голасе брыгадзіра незадаволенасць, і ў яго варухнулася непрыязнасць да гэтага хітрага чалавека.

Моўчкі паціснуўшы Кандрашоўву руку, ён накіраваўся да матацыкла. І тут раптам спыніўся, нібы сослепу натыкнуўся на нейкую пратываку. Дык што ж гэта ён... Адчуў, твар загарэўся ад сорама. Колькі часу ён стаяў сесуліўшыся, пазіраючы ў дол. Потым рэзка ўзняў галаву, павярнуўся...

— І вось што яшчэ, Анісім Сідаравіч: ніколі нікому не заікайцеся, каб нешта дапісаць у нарады. Ніколі! А хлонцам скажыце, калі столькі вады будучы піць — калодзеж змялее.

Ён да вечара матаўся па будоўлях, ездзіў у кантору, на склады. Спрачаўся, выбіваў тэхніку і матэрыялы. Захапіўшыся працаю, усе свае турботы аддаваў толькі ёй. Рабочы дзень прайшоў у клопатах і маленькіх звыклых радасцях.

Сонца хілілася на захад. Вось яно, круглае, чырвонае, кранулася краем папялястай хмаркі на гарызонце, падпаліла яе, а само схавалася. Паветра пагусцела і пасвяжэла. Пахла бэзам. Іван Сямёнавіч, павячэраўшы, сядзеў на балконе, трымаў на каленях разгорнутую кнігу. Яму не чыталася, Пазіраў на ярка-ружовае полымя хмары і ўсё больш адчуваў, як нейкім мяккім гмахам павольна навалілася на яго цішыня. Гэтае адчуванне чамусьці яшчэ больш бударажыла яго неспакойныя пачуцці. У іх блытаніне падалося, што сённяшні дзень прайшоў зусім недарэчна. Нешта ён, інжынер Бандарэнка, рабіў не так, нешта недарабіў...

Думаў пра Юлю Іванову, пра Паддубнага, пра Кандрашова. Ні то з дакорам, ні то са злосцю, ні то з ніякаватасцю. Разам з гэтымі думкамі зусім нечаканна ўзнікла асобная і стала побач з ім — пра Юлю. Ён намагаўся прыгадаць дзяўчыну больш выразна, з нейкімі яе адметнымі асаблівасцямі, але па меры гэтых намаганняў яму рабілася ўсё больш непамысна — што ён ведае пра яе? І не толькі пра яе — пра людзей, з якімі разам працуе.

Бляклая шэрань, што зацягнула далягляд, апала на зямлю, пагусцела. Насупраць у скверы за-паліліся электрычныя ліхтары. Бандарэнка сядзеў, сцяшы пухнатыя абветраныя губы. Нешта недарабіў... Што ён пра іх ведае?..

Другіх думак у галаве ў яго не было.

З ВЕРАЙ У ЧАЛАВЕКА

П А-РАНЕЙШАМУ не сцiхаюць спрэчкі вакол апавядання, паранейшаму раз-пораз раздзяцца галасы аб яго iнфляцыя, заняпадзе, як лiтаратурнага жанру. Аўтары, што ўдзельнічаюць у шматлікіх дыскусіях, спрабуюць выказаць розныя меркаванні наконт гэтага. Але дыскусіі — дыскусіямі, спрэчкі — спрэчкі, а апавяданне, у тым ліку і беларускае, жыве. І ў гонарце нашых прасайцаў ня мала таіх аўтараў, якія паспяхова аб'яваюць гэты iнвентар жанру. Пiсьменнікі розных пакаленняў аднолькава плённа працуюць у ім, хоць многія ўжо маюць у творчым набывту аповесці і нават раманы.

Іван Чыгрынаў — адзін з такіх пiсьменнікаў.

Першыя апавяданні І. Чыгрынава з'явіліся ў друку ў 1961 годзе. Яны былі прыключна сустрачы і крытыкай. І чытачом. Праўда, ужо тады, на пачатку лiтаратурнага шляху ўказвалася аўтару і на пэўныя мастацкія пралікі. Тым не менш, кожны новы твор, што з'яўляўся на старонках рэспубліканскіх часопісаў, сведчыў аб пера-

І. Чыгрынаў. «Ішоў па вайну чалавек». Выдавецтва лiтаратуры», 1973.

глыбленні маладога пiсьменніка ў жыццё, аб яго ўменні тонка прааналізаваць ва ўнутраны свет нашых сучаснікаў.

Першая кніга «Птушкі ляцiць на волю» выйшла ў 1965 годзе, наступны зборнік апавяданняў «Самы пiсцiлы чалавек» — у 1967. Лепшыя з іх і сiлалі кнігу «Ішоў па вайну чалавек», якая iндэна выйшла ў серыі «Вiблятэка беларускай прозы».

Вярнуў гэты зборнік у рукі і сам сабе задае пытанне: а ці ўсё засталася ранейшым, ці не змянілася з цягам часу першапачатковае ўражанне ад першых сустрач, калі яшчэ робіцца і пэўная сiлка на творчую малодзёць аўтара.

Перша, другая старонка... Адно апавяданне, другое... Не чыгрынаўскай проза не растрэпала сваіх лепшых якасцяў: свет ягоных герояў па-ранейшаму хвалюе і вабіць да сябе незвычайнай напуюнасцю паўзляцымі людскімі справамі. Ужо ў першым апавяданні «Валады Сухавы, Віцька Картыжоў і нафтаправод» добра пададзены наш малады сучаснік. Герой апавядання су-

стрэўся з людзьмі, пра якіх расказвае, выпадкова. Яму трэба было пераехаць на другі бераг ракі, вось і папрасіў рыбака, каб той перабраві на лодцы. І як заўсёды бывае ў падобных выпадках, паміж незнабымі людзьмі завязалася гутарка, якая потым зблiзiла іх.

Менавіта ў такой сітуацыі, калі пэўна ведаеш, што ўжо ніколі не сустрэнешся са сваімі выпадковымі спадарожнікамі, нiрзетка з'яўляецца надзвычайна адкрытасць і шчырасць, найлепш раскрываюцца чалавечыя характары. Майстарства І. Чыгрынава і заключана ў тым, што ён пранікнёў у духоўны свет гэтых, раней неведомых для яго, людзей, выхiпаў у іхніх характарах iстотнае і важнае. Лабараторыя творчага пошуку ў дадзеным выпадку такая: iмкненне заўважыць, здавалася б, дробязі, каб з іх, гэтых «паглінак», стварыць жыццёвы характар нашых сучаснікаў.

Пра валады Сухавы, пра Віцьку Картыжоў застаетца добрая памяць. За пэўнай асэнсаванасці твора ўгадваеш людзей, якія сталі дарагімі табе, дачунаеш да іхняга свету, жывеш той

шчырай аднасцю, што зблiзiла іх з роднай прыродай.

Што зрабiў ты для людзей? —пытанне гэтае могуць задаць сабе ўсе чыгрынаўскія героі, і большасць з іх сваім жыццём паказваюць прыклад грамадзянскай актыўнасці і чалавечай сталасці.

Вельмі стрымана, магчыма, занадта сцiпла расказвае І. Чыгрынаў аб кароткім, б'юлетэнавым сабытнага пiсьменніка. Уважлівасць да чалавеча працы, да яго паўспадарожніцтва, нiрзетка з'яўляецца надзвычайна адкрытасць і шчырасць, найлепш раскрываюцца чалавечыя характары. Майстарства І. Чыгрынава і заключана ў тым, што ён пранікнёў у духоўны свет гэтых, раней неведомых для яго, людзей, выхiпаў у іхніх характарах iстотнае і важнае. Лабараторыя творчага пошуку ў дадзеным выпадку такая: iмкненне заўважыць, здавалася б, дробязі, каб з іх, гэтых «паглінак», стварыць жыццёвы характар нашых сучаснікаў.

стае, але разам з тым надзвычай ёмкае слова—ЧАЛАВЕЧНАСЦЬ.

Што зрабiў ты для людзей? —пытанне гэтае могуць задаць сабе ўсе чыгрынаўскія героі, і большасць з іх сваім жыццём паказваюць прыклад грамадзянскай актыўнасці і чалавечай сталасці.

Вельмі стрымана, магчыма, занадта сцiпла расказвае І. Чыгрынаў аб кароткім, б'юлетэнавым сабытнага пiсьменніка. Уважлівасць да чалавеча працы, да яго паўспадарожніцтва, нiрзетка з'яўляецца надзвычайна адкрытасць і шчырасць, найлепш раскрываюцца чалавечыя характары. Майстарства І. Чыгрынава і заключана ў тым, што ён пранікнёў у духоўны свет гэтых, раней неведомых для яго, людзей, выхiпаў у іхніх характарах iстотнае і важнае. Лабараторыя творчага пошуку ў дадзеным выпадку такая: iмкненне заўважыць, здавалася б, дробязі, каб з іх, гэтых «паглінак», стварыць жыццёвы характар нашых сучаснікаў.

стае, але разам з тым надзвычай ёмкае слова—ЧАЛАВЕЧНАСЦЬ.

Што зрабiў ты для людзей? —пытанне гэтае могуць задаць сабе ўсе чыгрынаўскія героі, і большасць з іх сваім жыццём паказваюць прыклад грамадзянскай актыўнасці і чалавечай сталасці.

Вельмі стрымана, магчыма, занадта сцiпла расказвае І. Чыгрынаў аб кароткім, б'юлетэнавым сабытнага пiсьменніка. Уважлівасць да чалавеча працы, да яго паўспадарожніцтва, нiрзетка з'яўляецца надзвычайна адкрытасць і шчырасць, найлепш раскрываюцца чалавечыя характары. Майстарства І. Чыгрынава і заключана ў тым, што ён пранікнёў у духоўны свет гэтых, раней неведомых для яго, людзей, выхiпаў у іхніх характарах iстотнае і важнае. Лабараторыя творчага пошуку ў дадзеным выпадку такая: iмкненне заўважыць, здавалася б, дробязі, каб з іх, гэтых «паглінак», стварыць жыццёвы характар нашых сучаснікаў.

стае, але разам з тым надзвычай ёмкае слова—ЧАЛАВЕЧНАСЦЬ.

Што зрабiў ты для людзей? —пытанне гэтае могуць задаць сабе ўсе чыгрынаўскія героі, і большасць з іх сваім жыццём паказваюць прыклад грамадзянскай актыўнасці і чалавечай сталасці.

Вельмі стрымана, магчыма, занадта сцiпла расказвае І. Чыгрынаў аб кароткім, б'юлетэнавым сабытнага пiсьменніка. Уважлівасць да чалавеча працы, да яго паўспадарожніцтва, нiрзетка з'яўляецца надзвычайна адкрытасць і шчырасць, найлепш раскрываюцца чалавечыя характары. Майстарства І. Чыгрынава і заключана ў тым, што ён пранікнёў у духоўны свет гэтых, раней неведомых для яго, людзей, выхiпаў у іхніх характарах iстотнае і важнае. Лабараторыя творчага пошуку ў дадзеным выпадку такая: iмкненне заўважыць, здавалася б, дробязі, каб з іх, гэтых «паглінак», стварыць жыццёвы характар нашых сучаснікаў.

стае, але разам з тым надзвычай ёмкае слова—ЧАЛАВЕЧНАСЦЬ.

Што зрабiў ты для людзей? —пытанне гэтае могуць задаць сабе ўсе чыгрынаўскія героі, і большасць з іх сваім жыццём паказваюць прыклад грамадзянскай актыўнасці і чалавечай сталасці.

Вельмі стрымана, магчыма, занадта сцiпла расказвае І. Чыгрынаў аб кароткім, б'юлетэнавым сабытнага пiсьменніка. Уважлівасць да чалавеча працы, да яго паўспадарожніцтва, нiрзетка з'яўляецца надзвычайна адкрытасць і шчырасць, найлепш раскрываюцца чалавечыя характары. Майстарства І. Чыгрынава і заключана ў тым, што ён пранікнёў у духоўны свет гэтых, раней неведомых для яго, людзей, выхiпаў у іхніх характарах iстотнае і важнае. Лабараторыя творчага пошуку ў дадзеным выпадку такая: iмкненне заўважыць, здавалася б, дробязі, каб з іх, гэтых «паглінак», стварыць жыццёвы характар нашых сучаснікаў.

стае, але разам з тым надзвычай ёмкае слова—ЧАЛАВЕЧНАСЦЬ.

Што зрабiў ты для людзей? —пытанне гэтае могуць задаць сабе ўсе чыгрынаўскія героі, і большасць з іх сваім жыццём паказваюць прыклад грамадзянскай актыўнасці і чалавечай сталасці.

Вельмі стрымана, магчыма, занадта сцiпла расказвае І. Чыгрынаў аб кароткім, б'юлетэнавым сабытнага пiсьменніка. Уважлівасць да чалавеча працы, да яго паўспадарожніцтва, нiрзетка з'яўляецца надзвычайна адкрытасць і шчырасць, найлепш раскрываюцца чалавечыя характары. Майстарства І. Чыгрынава і заключана ў тым, што ён пранікнёў у духоўны свет гэтых, раней неведомых для яго, людзей, выхiпаў у іхніх характарах iстотнае і важнае. Лабараторыя творчага пошуку ў дадзеным выпадку такая: iмкненне заўважыць, здавалася б, дробязі, каб з іх, гэтых «паглінак», стварыць жыццёвы характар нашых сучаснікаў.

стае, але разам з тым надзвычай ёмкае слова—ЧАЛАВЕЧНАСЦЬ.

Што зрабiў ты для людзей? —пытанне гэтае могуць задаць сабе ўсе чыгрынаўскія героі, і большасць з іх сваім жыццём паказваюць прыклад грамадзянскай актыўнасці і чалавечай сталасці.

Вельмі стрымана, магчыма, занадта сцiпла расказвае І. Чыгрынаў аб кароткім, б'юлетэнавым сабытнага пiсьменніка. Уважлівасць да чалавеча працы, да яго паўспадарожніцтва, нiрзетка з'яўляецца надзвычайна адкрытасць і шчырасць, найлепш раскрываюцца чалавечыя характары. Майстарства І. Чыгрынава і заключана ў тым, што ён пранікнёў у духоўны свет гэтых, раней неведомых для яго, людзей, выхiпаў у іхніх характарах iстотнае і важнае. Лабараторыя творчага пошуку ў дадзеным выпадку такая: iмкненне заўважыць, здавалася б, дробязі, каб з іх, гэтых «паглінак», стварыць жыццёвы характар нашых сучаснікаў.

стае, але разам з тым надзвычай ёмкае слова—ЧАЛАВЕЧНАСЦЬ.

Што зрабiў ты для людзей? —пытанне гэтае могуць задаць сабе ўсе чыгрынаўскія героі, і большасць з іх сваім жыццём паказваюць прыклад грамадзянскай актыўнасці і чалавечай сталасці.

Вельмі стрымана, магчыма, занадта сцiпла расказвае І. Чыгрынаў аб кароткім, б'юлетэнавым сабытнага пiсьменніка. Уважлівасць да чалавеча працы, да яго паўспадарожніцтва, нiрзетка з'яўляецца надзвычайна адкрытасць і шчырасць, найлепш раскрываюцца чалавечыя характары. Майстарства І. Чыгрынава і заключана ў тым, што ён пранікнёў у духоўны свет гэтых, раней неведомых для яго, людзей, выхiпаў у іхніх характарах iстотнае і важнае. Лабараторыя творчага пошуку ў дадзеным выпадку такая: iмкненне заўважыць, здавалася б, дробязі, каб з іх, гэтых «паглінак», стварыць жыццёвы характар нашых сучаснікаў.

У ЗАЛАТЫ фонд беларускай дэраваляцыйнай лiтаратуры ўвайшлі аніміяныя пэмы «Энеіда наыварат» і «Тарас на Парнасе».

У розныя часы розныя даследчыкі ў архівах адшукалі цiкавыя звесткі, якія праліваюць святло на многія моманты бытавання і публікацыі гэтых твораў, удала аналізавалі ідэяна-мастацкія асаблівасці пэам, рабілі пэаграфічныя экскурсы ў іх змест і расшыфроўвалі тэксты, што дазволілі адкiнуць ненадзейныя памылковыя ці вольнагярныя версіі і гіпотэзы.

Надзвычай плённы ўклад унеслі ў разгiдку аніміяных пэам беларускія савецкія вучоныя за апошнія дваццаць гадоў, асабліва гісторык Г. Кісiль. Аднак таямніца пакуль што застаецца таямніцай: хто аўтар, калі і дзе пэамы напісаны, невядома. Вось чаму навуковае грамадзкасць з цікавасцю сустраля паведамленне ў твiчку аб выхадзе ў свет кнігі П. Э. Пiўчiнова «Спрадвечнае», прысвечанай, як зазначана ў падзагалюк, месцу і часу напісання аніміяных пэам. Тым больш, што амаль адначасова з выхадом кнігі з'явілася на яе рэвізія С. Майхровіча «Пiнавае даследаванне» («ЛiМ», № 9, 1973). Ужо сам заглавак артыкула гаворыць пра тое, што рэвізент ацаніў кнігу вельмі станоўча. Ён адзначае «арыгінальнасць задуму» Шаўноў, гаворыць, што аўтар яшчэ ад «паўнагана спрашчэння характэрна твораў пiсцiлы часткова сучаснае даследчыцаў (яшчэ — аўтары), што «вельмі ўважліва падібралі патрэбны матэрыял, без лішняга вкiлчiваў, паміркоўна разглядае яго», што «звiсцям па-новому прачытаць самі намы і па-новому вытлумачыць многія словы, радкі і строфы, чаго не зрабiў ні адзін напiсаны даследчык», «глыбока і сцiсна нарасчытае ігнайна-эстэтычны змест пэам» і г. д. Рэвізент далей убацьчу ў кнізе П. Шаўнова «навуковую павязаннасць, творчую шыршыню, філагалічнасць і грамадска-пазнавальную азначнасць» і г. д. і г. д.

ФАКТЫ І ІХ ІНТЭРПРЭТАЦЫЯ

Шаўноў прыдумвае гісторыю пра яго блізкаму кар'еру пасля паўстання 1825 г. А кар'ера В. Равіньскага «спячардзакца» адзіным дакументам, што найкама тытулярнаму савецкіму Равіньскаму, які служыў у Сібірскім камітэце, у 1826 г. быў наддзелены чын калекскага асцсара. Але В. Равіньскі, якога маюць на ўвазе даследчыкі, ніколі не быў тытулярным савецкім і ніколі не служыў у Сібірскім камітэце.

На стар. 66 П. Шаўноў спасылчаецца на «старажытнага мiсцiслаўскага летапісца». Але летапісанне ў Мiсцiслаўі не вялося, на сённяшні дзень даследчыкі не ведаюць ні адной згадкі пра гэта.

Аднак, самае галоўнае, хто з'яўляецца аўтарам аніміяных пэам? Прачытаўшы «Спрадвечнае» да апошняй, 269, старонкі, мы так і не знайдзем імя аўтара. Шаўноў абяяе яго называць у другой частцы сваёй кнігі. Яшчэ ў 1971 г. у артыкуле «Самейнае паданне» (гл. «Полымя», № 10) і ў інтэрв'ю «Тыянк на хуторы Новай Вовы» («Кiнжол» абразненне, 30 сакавіка 1973 г.) Шаўноў называе аўтарам пэам свайго прадеда Купчынска. Гіо версія грунтуецца на сямейнай легендзе і на тым, што перад вайной выпадкова знайшлі пры разборцы бацькоўскай хаты скрутак стараг папер. Старог гэтых папер, які спрабе пераканаць аўтар, быў адрэзаны і гiнальняны аўтарскія экзэмпляры, а на адным з рукіпiсаў стаў подпіс «Купчын». Гэтыя рукіпiсы, гаворыць Шаўноў, загінулі ў час вайны каля Айтчынай вайны. Яны ж, гэтыя рукіпiсы, далі падставу Шаўноўу лічыць аўтарам абедзюх пэам свайго

продна. Ён лічыць гэтае пытанне канчаткова вырашаным і ў падзагалюк слова «ананімныя» бярэ ў дужкоў. Але ішчэ рана ставіць кропкі над «і». Нават у новым цiкавым даследаванні Г. Кісiльва «Хто аўтар?» («Полымя», №№ 3-4, 1973 г.) няма пэўнай думкі аб аўтарстве.

Адным з слабых бакоў кнігі з'яўляюцца экскурсы ў гісторыю, якія часта не маюць непасрэднага дачынення да зануртай аўтарам тэмы і зроблены без сур'ёзнага падыходу да гістарычных фактаў і ў большасці без спасылкаў, з доўгім шэрагам памылак і выдумак. Аўтар не выкарыстаў апошняе дасягненні беларускай савецкай гістарычнай навукі, а на многія пы-

зем літоўскім сына Маскоўскага гасудара Івана ІV» (стар. 193). Аўтар нігі і ў гэтым выпадку аб'ядноўвае ўсе класы феадальнага грамадства ў адзін народ у тым паняцці, які яго разумелі дваранскія гісторыкі. Не зразумела таксама, што аўтар мае на ўвазе, гаворачы аб дзяржаўнасці беларусаў і ўкраінцаў. Дагэтуль ён нічога не аб іх дзяржаўнасці не пісаў.

Калі аўтар надакучае ўсхвалява рускага цара, ён пачынае праслаўляць літоўскага вялікага князя. «Вялікі князь літоўскі Ягайла выраптаваў Польшчу ад ператварэння яе ў нямецкую калонію, а польскі народ — ад дэнацыяналізацыі, ад пазаблэння яго нацыянальных рыс і анямечвання» (стар. 191). І яшчэ: «Праўдлівае Ягайла пакінуў адітак на ўсёх далейшых падыехаў на ўсёй дэраваляцыйнай гісторыі Беларусі» (!) (стар. 191). Чалавек, які валодае марксісцка-ленінскай метадалогіяй, так пісаць аб ролі асобы ў гісторыі не будзе.

Нельга прайсці міма такога спярджэння аўтара: «Калі жа ўлады прыйшлі нагнаць Рэчч Паспалітай, яны адразу пазбавілі наш народ ігнальнянай голіцы, чым выкіналі страшэнную ігнальнасць не толькі да сябе, але і да ўсёх ішаў наогул» (стар. 108). Не зразумела, як рэдактар кнігі мог прапусціць такі шавіністычны выпад, зняважылі для польскага народа.

Аўтар ішчэ пра унітаў, але не вельмі добра разумее, што гэта такое. У яго ўважненні гэта амаль адно і тое ж, што і католікі. Ён ішчэ, напрыклад, што «уніяты пабудавалі ў Родні касцёлы» (стар. 159). Агульнавядома, што уніятка царква захавала асобную ад каталіцкай структуру царквы, абраднасць, богаслужэнне на царкоўна-славянскай і беларускай мовах і г. д., а уніятамі былі не паліяка, а шырочка масы беларусаў (таксама, як і католікамі было да рэвалюцыі каля чвэрці беларусаў). Ф. Энгельс, гаворачы аб зачынках да ўмяшання ва ўнутраныя справы Рэчы Паспалітай, у працы «Знешняя палітыка рускага царызму» адзначае: «... другая зачынка для ўмяшання была ў тым, каб у якасці абаронаў праваўскай выступіць у карысць праваўскай уніятаў, хаця апошнія даўно ўжо прымырыліся са сваім становішчам у адносінах да рымска-каталіцкай царквы» (К. Маркс і Ф. Энгельс. Сочинения. Изд. 2. Том 22. М., 1962, стр. 19).

Можна прывесці шэраг памылак аўтара ў асветленні гісторыі Беларусі і Расіі, аднак для гэтага патрабавалася б пашырыць рэвізію да аб'ёму брашуры. Нагадаем толькі некаторыя з іх. Аўтар без усялякіх доказаў ішчэ ў складзе «Трамадзьянскай Вялікага Ноўгарада» (стар. 136). Дарчы, у дэраваляцыйных падручніках і працах гэтую феадальную рэспубліку называлі «Пан (Гаспадыня) Вялікі

Ноўгарад». Аўтару гэтая назва чамусьці не спадабалася, і ён дэмакратызаваў яе (але не да канца) — «Трамадзьяні».

Аўтар ішчэ, што Маргііўчычна і Вяшчынына былі паветамі Мiсцiслаўскага ваяводства (стар. 68). Аднак Вяшчынына ніколі не была ў складзе Мiсцiслаўскага ваяводства, а апошняе ніколі на паветы не дзялілася.

Што датычыць рэдакцыйных Фадзель Бугарына і Бенкендорфа, то і тут, быццам і памылкі. Бугарын быў не паліяка, а паходзіў з каталіцкага беларускага роду са Случчыны (аб чым сам ён пісаў у сваіх успамінах), нарадзіўся ў вёсцы Пырашава ля Удзы, а не на Кімаўшчыне. Бенкендорф не паходзіў з Краснаполля, а быў праўдлівым рымскага бургамістра і нарадзіўся ў Таліне. Даўгна, тут рэвізент (гл. «ЛiМ», 2. Пi. 1973) убацьчу адрыніў аўтара.

Аўтар прыводзіць неверагодныя факты аб заснаванні Пятром і рускіх вайсковых пасяленняў на тэрыторыі Беларусі іяч талі ўваходзіла ў склад Рэчы Паспалітай. На самай справе вайсковыя пасяленні былі ўтвораны толькі ў 1810 г.

Сучасная навуковае марксісцка-ленінскае метадалогія ў галіне гісторыі вымагае ад даследчыка стараінага вывучэння гістарычных прац, дакументальных крыніц, здабытых фактаў і іх узаемасувязі. На жаль, вельмі гэтыя праны і кнізе няма.

Вось асобныя, без неабходнай сувязі прыведзеныя факты, вельмі часта без спасылкаў, самавольна іх інтэрпрэтацыя, а часцей безадказныя і бяздоказныя заявы.

Хоцання звярнуць увагу на ненадзейныя ішыя прыёмы і метады, якімі карыстаецца П. Шаўноў у сваіх літаратурных практыкаваннях.

Прачытаўшы радкі «Ну, як у радзе, ўсе пвюць...», аўтар глыбока задумаўся над словам «ранда», сэнс якога быў для яго загадкай.

«Даследчыцы слова «рандзе», — ішчэ П. Шаўноў, — даведваемся, што два выданні падаюць яго «ранды», адна публікацыя — «у раю», а «Мiнскі лісток» — «у радні».

Самую цёную сувязь бачыць таксама Шаўноў паміж свiрзлю (жа-лейкай) — музычным інструментам і кімаўшчынскім вёскай Свiрзль. Больш таго, ён сур'ёзна даводзіць: «Слова «свiрельная» гучыць аднолькава з такімі паняццямі, як «пюс случіць», «вёжа камянецкая»... (157). Такім жа чынам усталяваў і П. Шаўноў тоснасць паміж згаданымі ў пэамах Сташынам і вёскай Сташкі (72), Пуцяшчынам і Пуцяшчам (143), старажытнагарэчскай Трояй і Трыпуцінам (221). Дарчы, на стар. 222 катэгорычна заяўляе: «Трыпуціны і вiсцятрыны».

Гэтыя прыклады аўтар прыводзіць як адзін з доказаў таго, што аніміяныя пэамы ўзніклі на Кімаўшчыне. Аднак, як не цяжка заўважыць, у прыведзеных паралелях геаграфічны назваў падабенства знешняе, прыблізнае і выпадковае. Нарэшце, калі мы пагодзімся з Шаўноўным, што ў пэамах Ідзе гаворка пра канкрэтныя населеныя пункты, то чаму менавіта пра кімаўшчыну? Вiсак з назвамі Сташкі (альбо Станкі), Пуцяшчель, Пуцяшчына, Трыпуціны дзесяткі і сустракаюцца ў самых розных кутках Беларусі і за яе межамі.

У прынятым П. Шаўноўным кіравала рэвалюцыйнае задума — на падставе аналізу мовы твораў паспрабаваць устааніць іх радзіму. Аднак рэвалюцыйны гэтай добрай ідэі выклікае ў чытача недавер да аўтара, таму што сам аўтар далёка не даскана валодае беларускай мовай, а ў многіх выпадках аседзёчы звычайна непісьменнасць. Вось некаторыя прыклады: пагустаронне (99), беснавалася (43), абіцель (63), прапiсрава (143), разачараваны (171), абрачоны (172), калдун (174), нарадзі (200), дрэвесны (202), хлябы (210), в. Мiсцiслаўль (54), ва многіх (207) і г. д.

З гэтай вайны звязана і апавяданне «За што кіламетраў на абед». Яно — пра дачынення, апаленае ваенным лікалечнем. У лірычным героі, халучку, вiтка ўгадае самага аўтара, які некі прызваваўся, што ў ягоным жыцці было «маленства, вайна, і ўсё астатняе». Твор гэты — маналог-успамін і перажытае ў ім перакрываюцца вядца з днём сённяшняга. Апавяданне прываблівае ішчэ і тым, што гэта адзін з мастацкіх дакументаў, якія прадаўляюць новы рахунак мінулай вайны, робяць ёй свой прысуд.

На жаль, у зборнік трапілі і тыя творы, на аўтарскія пралікі ў якіх у свой час слухна ўказвала наша крытыка. Маецца на ўвазе перш за ўсё падсобиць, і сыну боты падрамантаваць. Усё гэта настолькі чалавечае, што нават не верыцца, што недзе ёсць вайна, кроў, слёзы, бесчалавечнасць. Здавалася б, Ігнат са сваімі хатнімі клопатамі, такі далёкі ад таго. Ішчэ таго, што на першы погляд. Вайна жыве ўжо ў сэрцах вясцоўцаў. І праводзіць Ігнат на яе, каб пачуць ворага.

І праводзіць Ігнат на яе, каб пачуць ворага. У словах старэйшых калгасцаў і аднакурсніка Пахамка: «Як думаеш, хутка ўжо немца вытрэпаць?» — спрадвечнае хлэбаробскае — мара аб мірным жыцці.

Цяпер, у апошнія мінуцы, ён, хоца навесці парадок дама. І па гаспадарцы сёе-тое падсобиць, і сыну боты падрамантаваць. Усё гэта настолькі чалавечае, што нават не верыцца, што недзе ёсць вайна, кроў, слёзы, бесчалавечнасць. Здавалася б, Ігнат са сваімі хатнімі клопатамі, такі далёкі ад таго. Ішчэ таго, што на першы погляд. Вайна жыве ўжо ў сэрцах вясцоўцаў. І праводзіць Ігнат на яе, каб пачуць ворага.

І праводзіць Ігнат на яе, каб пачуць ворага. У словах старэйшых калгасцаў і аднакурсніка Пахамка: «Як думаеш, хутка ўжо немца вытрэпаць?» — спрадвечнае хлэбаробскае — мара аб мірным жыцці.

Цяпер, у апошнія мінуцы, ён, хоца навесці парадок дама. І па гаспадарцы сёе-тое падсобиць, і сыну боты падрамантаваць. Усё гэта настолькі чалавечае, што нават не верыцца, што недзе ёсць вайна, кроў, слёзы, бесчалавечнасць. Здавалася б, Ігнат са сваімі хатнімі клопатамі, такі далёкі ад таго. Ішчэ таго, што на першы погляд. Вайна жыве ўжо ў сэрцах вясцоўцаў. І праводзіць Ігнат на яе, каб пачуць ворага.

І праводзіць Ігнат на яе, каб пачуць ворага. У словах старэйш

Кожны чалавек да мастацтва па-свойму, ідзе сваёй шляхай у свет прыгожых. Для аднаго яна пачынаецца ў раннім маленстве, калі маці вучыць берачы кніжку і слухаць спеў жаўрука. Другому пачаткам шляху стаюць школьны ўрок або радок з верша, засяроджаная цішыня музея ці можа проста ўспамінае слова суседа, якому не даюць маўчаць уражаннямі.

Давядзіма — міністр асветы БССР М. Г. Мінкевіч і старшыня камітэ праўлення Саюза мастакоў БССР па мастацтва-эстэтычнаму выхаванню моладзі В. І. Вірсцёк, мастакі, педагогі і мастацтвазнаўцы, якія выступілі ў спрэчках, гаварылі пра тое, што ў апошнія гады ў рэспубліцы палепшылася эстэтычнае выхаванне дзяцей. У школах і дзіцячых садах больш увагі надаецца фарміраванню ў выхаванцаў добрага мастацкага густу, развіццю пачуццяў і разумення прыгажосці, папулярнасці і прапагандзе мастацтва.

У пачатковых класах некаторых школ уведзены новыя праграмы, якія прадугледжваюць больш поўнае і паслядоўнае далучэнне дзяцей да скарбаў мастацтва. На занят-



У зале пленума.

ДА ВЕЧНЫХ КРЫНІЦ ХАРАКТАВА

3 ІІІ ПЛЕНУМА ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА МАСТАКОЎ БССР

ках у гуртках і студыях больш адводзіцца часу на знаёмства з лепшымі творами выяўленчага мастацтва, літаратуры, музыкі, архітэктуры.

Урок працы ў асобных школах прысвячаюцца мастацкім промыслам. Гэта не толькі дапамагае вучням убачыць і зразумець сапраўдную прыгажосць народнага мастацтва, але і паспяхова выкарыстоўваць нацыянальны матывы ў сваёй творчасці. Эстафета народнага ўмельства перадаецца ў таленавітыя маладыя рукі.

Павялічылася колькасць вучылішчаў, дзе добра пастаноўлена выкладанне выяўленчага мастацтва. Тут пераключаліся, што заняткі малываннем, лепкай пашыраюць уяўленні дзяцей пра наваколнае жыццё і прыроду, развіваюць іх цікаўнасць, паліпаюць зрокавую памяць і, галоўнае, нараджаюць глыбокі перажыванні і высокародныя пачуцці.

У апошні час умацавалася дружба мастакоў з навучэнцамі — членамі саюза шэфства ў выхаванні моладзі? Што ўжо зроблена і што неадкладна трэба зрабіць, каб ішчы ў школе прабудзіць у дзецях цікавасць да мастацтва, да вобразнага ўспрымання свету? Аб гэтым ішла зацікаўленая размова на ІІІ пленуме праўлення Саюза мастакоў БССР, які адбыўся 17 верасня.

У студыі Мінскага палаца

п'янераў, якой ён кіруе, многія вядомыя дыясперы мастацтва зрабілі свае першыя творчыя крокі, па-сапраўднаму палюбілі складанні і захвалююць свайму мастацкім выхаванню М. Няміраўнава з сярэдняй школы № 2 г. Слаўгарада, С. Пуцхава з Мінскага палаца п'янераў, Н. Пугачова з 11 сярэдняй школы г. Гомеля, А. Музіна і Т. Матвіенка з Мінскага палаца п'янераў і школьнікаў, іншых вопытных педагогаў.

Колькасць калектываў і выкладчыкаў, якія шырока выкарыстоўваюць сапраўды бязмежныя магчымасці эстэтычнага выхавання, наступова расце. І ўсё ж нехта не заўважае таго, гаварылі ўдзельнікі пленума, што пакуль яшчэ далёка не ўсе дзеці асвойваюць тое духоўнае багацце, якое павінна вызначаць гарманічна развітага чалавеча. Што гэтаму перашкадае?

Перш-наперш тое, што школа, дзе эстэтычнае выхаванне пастаўлена слаба, сёння, на жаль, яшчэ многа. Адчуваецца адсутнасць сістэмы мастацкага выхавання, якая ахоплівае б вучыць усёх узростаў. Сёння выкладанне асноў выяўленчага мастацтва вядзецца з першага па шосты клас па адной гадзіне ў тыдзень. У наступ-

п'янераў, якой ён кіруе, многія вядомыя дыясперы мастацтва зрабілі свае першыя творчыя крокі, па-сапраўднаму палюбілі складанні і захвалююць свайму мастацкім выхаванню М. Няміраўнава з сярэдняй школы № 2 г. Слаўгарада, С. Пуцхава з Мінскага палаца п'янераў, Н. Пугачова з 11 сярэдняй школы г. Гомеля, А. Музіна і Т. Матвіенка з Мінскага палаца п'янераў і школьнікаў, іншых вопытных педагогаў.

Колькасць калектываў і выкладчыкаў, якія шырока выкарыстоўваюць сапраўды бязмежныя магчымасці эстэтычнага выхавання, наступова расце. І ўсё ж нехта не заўважае таго, гаварылі ўдзельнікі пленума, што пакуль яшчэ далёка не ўсе дзеці асвойваюць тое духоўнае багацце, якое павінна вызначаць гарманічна развітага чалавеча. Што гэтаму перашкадае?

Перш-наперш тое, што школа, дзе эстэтычнае выхаванне пастаўлена слаба, сёння, на жаль, яшчэ многа. Адчуваецца адсутнасць сістэмы мастацкага выхавання, якая ахоплівае б вучыць усёх узростаў. Сёння выкладанне асноў выяўленчага мастацтва вядзецца з першага па шосты клас па адной гадзіне ў тыдзень. У наступ-

п'янераў, якой ён кіруе, многія вядомыя дыясперы мастацтва зрабілі свае першыя творчыя крокі, па-сапраўднаму палюбілі складанні і захвалююць свайму мастацкім выхаванню М. Няміраўнава з сярэдняй школы № 2 г. Слаўгарада, С. Пуцхава з Мінскага палаца п'янераў, Н. Пугачова з 11 сярэдняй школы г. Гомеля, А. Музіна і Т. Матвіенка з Мінскага палаца п'янераў і школьнікаў, іншых вопытных педагогаў.

Колькасць калектываў і выкладчыкаў, якія шырока выкарыстоўваюць сапраўды бязмежныя магчымасці эстэтычнага выхавання, наступова расце. І ўсё ж нехта не заўважае таго, гаварылі ўдзельнікі пленума, што пакуль яшчэ далёка не ўсе дзеці асвойваюць тое духоўнае багацце, якое павінна вызначаць гарманічна развітага чалавеча. Што гэтаму перашкадае?

Перш-наперш тое, што школа, дзе эстэтычнае выхаванне пастаўлена слаба, сёння, на жаль, яшчэ многа. Адчуваецца адсутнасць сістэмы мастацкага выхавання, якая ахоплівае б вучыць усёх узростаў. Сёння выкладанне асноў выяўленчага мастацтва вядзецца з першага па шосты клас па адной гадзіне ў тыдзень. У наступ-

п'янераў, якой ён кіруе, многія вядомыя дыясперы мастацтва зрабілі свае першыя творчыя крокі, па-сапраўднаму палюбілі складанні і захвалююць свайму мастацкім выхаванню М. Няміраўнава з сярэдняй школы № 2 г. Слаўгарада, С. Пуцхава з Мінскага палаца п'янераў, Н. Пугачова з 11 сярэдняй школы г. Гомеля, А. Музіна і Т. Матвіенка з Мінскага палаца п'янераў і школьнікаў, іншых вопытных педагогаў.

п'янераў, якой ён кіруе, многія вядомыя дыясперы мастацтва зрабілі свае першыя творчыя крокі, па-сапраўднаму палюбілі складанні і захвалююць свайму мастацкім выхаванню М. Няміраўнава з сярэдняй школы № 2 г. Слаўгарада, С. Пуцхава з Мінскага палаца п'янераў, Н. Пугачова з 11 сярэдняй школы г. Гомеля, А. Музіна і Т. Матвіенка з Мінскага палаца п'янераў і школьнікаў, іншых вопытных педагогаў.

Колькасць калектываў і выкладчыкаў, якія шырока выкарыстоўваюць сапраўды бязмежныя магчымасці эстэтычнага выхавання, наступова расце. І ўсё ж нехта не заўважае таго, гаварылі ўдзельнікі пленума, што пакуль яшчэ далёка не ўсе дзеці асвойваюць тое духоўнае багацце, якое павінна вызначаць гарманічна развітага чалавеча. Што гэтаму перашкадае?

Перш-наперш тое, што школа, дзе эстэтычнае выхаванне пастаўлена слаба, сёння, на жаль, яшчэ многа. Адчуваецца адсутнасць сістэмы мастацкага выхавання, якая ахоплівае б вучыць усёх узростаў. Сёння выкладанне асноў выяўленчага мастацтва вядзецца з першага па шосты клас па адной гадзіне ў тыдзень. У наступ-

п'янераў, якой ён кіруе, многія вядомыя дыясперы мастацтва зрабілі свае першыя творчыя крокі, па-сапраўднаму палюбілі складанні і захвалююць свайму мастацкім выхаванню М. Няміраўнава з сярэдняй школы № 2 г. Слаўгарада, С. Пуцхава з Мінскага палаца п'янераў, Н. Пугачова з 11 сярэдняй школы г. Гомеля, А. Музіна і Т. Матвіенка з Мінскага палаца п'янераў і школьнікаў, іншых вопытных педагогаў.

Колькасць калектываў і выкладчыкаў, якія шырока выкарыстоўваюць сапраўды бязмежныя магчымасці эстэтычнага выхавання, наступова расце. І ўсё ж нехта не заўважае таго, гаварылі ўдзельнікі пленума, што пакуль яшчэ далёка не ўсе дзеці асвойваюць тое духоўнае багацце, якое павінна вызначаць гарманічна развітага чалавеча. Што гэтаму перашкадае?

Перш-наперш тое, што школа, дзе эстэтычнае выхаванне пастаўлена слаба, сёння, на жаль, яшчэ многа. Адчуваецца адсутнасць сістэмы мастацкага выхавання, якая ахоплівае б вучыць усёх узростаў. Сёння выкладанне асноў выяўленчага мастацтва вядзецца з першага па шосты клас па адной гадзіне ў тыдзень. У наступ-

п'янераў, якой ён кіруе, многія вядомыя дыясперы мастацтва зрабілі свае першыя творчыя крокі, па-сапраўднаму палюбілі складанні і захвалююць свайму мастацкім выхаванню М. Няміраўнава з сярэдняй школы № 2 г. Слаўгарада, С. Пуцхава з Мінскага палаца п'янераў, Н. Пугачова з 11 сярэдняй школы г. Гомеля, А. Музіна і Т. Матвіенка з Мінскага палаца п'янераў і школьнікаў, іншых вопытных педагогаў.

Колькасць калектываў і выкладчыкаў, якія шырока выкарыстоўваюць сапраўды бязмежныя магчымасці эстэтычнага выхавання, наступова расце. І ўсё ж нехта не заўважае таго, гаварылі ўдзельнікі пленума, што пакуль яшчэ далёка не ўсе дзеці асвойваюць тое духоўнае багацце, якое павінна вызначаць гарманічна развітага чалавеча. Што гэтаму перашкадае?

Перш-наперш тое, што школа, дзе эстэтычнае выхаванне пастаўлена слаба, сёння, на жаль, яшчэ многа. Адчуваецца адсутнасць сістэмы мастацкага выхавання, якая ахоплівае б вучыць усёх узростаў. Сёння выкладанне асноў выяўленчага мастацтва вядзецца з першага па шосты клас па адной гадзіне ў тыдзень. У наступ-

п'янераў, якой ён кіруе, многія вядомыя дыясперы мастацтва зрабілі свае першыя творчыя крокі, па-сапраўднаму палюбілі складанні і захвалююць свайму мастацкім выхаванню М. Няміраўнава з сярэдняй школы № 2 г. Слаўгарада, С. Пуцхава з Мінскага палаца п'янераў, Н. Пугачова з 11 сярэдняй школы г. Гомеля, А. Музіна і Т. Матвіенка з Мінскага палаца п'янераў і школьнікаў, іншых вопытных педагогаў.

Колькасць калектываў і выкладчыкаў, якія шырока выкарыстоўваюць сапраўды бязмежныя магчымасці эстэтычнага выхавання, наступова расце. І ўсё ж нехта не заўважае таго, гаварылі ўдзельнікі пленума, што пакуль яшчэ далёка не ўсе дзеці асвойваюць тое духоўнае багацце, якое павінна вызначаць гарманічна развітага чалавеча. Што гэтаму перашкадае?

Перш-наперш тое, што школа, дзе эстэтычнае выхаванне пастаўлена слаба, сёння, на жаль, яшчэ многа. Адчуваецца адсутнасць сістэмы мастацкага выхавання, якая ахоплівае б вучыць усёх узростаў. Сёння выкладанне асноў выяўленчага мастацтва вядзецца з першага па шосты клас па адной гадзіне ў тыдзень. У наступ-

п'янераў, якой ён кіруе, многія вядомыя дыясперы мастацтва зрабілі свае першыя творчыя крокі, па-сапраўднаму палюбілі складанні і захвалююць свайму мастацкім выхаванню М. Няміраўнава з сярэдняй школы № 2 г. Слаўгарада, С. Пуцхава з Мінскага палаца п'янераў, Н. Пугачова з 11 сярэдняй школы г. Гомеля, А. Музіна і Т. Матвіенка з Мінскага палаца п'янераў і школьнікаў, іншых вопытных педагогаў.

Колькасць калектываў і выкладчыкаў, якія шырока выкарыстоўваюць сапраўды бязмежныя магчымасці эстэтычнага выхавання, наступова расце. І ўсё ж нехта не заўважае таго, гаварылі ўдзельнікі пленума, што пакуль яшчэ далёка не ўсе дзеці асвойваюць тое духоўнае багацце, якое павінна вызначаць гарманічна развітага чалавеча. Што гэтаму перашкадае?

Перш-наперш тое, што школа, дзе эстэтычнае выхаванне пастаўлена слаба, сёння, на жаль, яшчэ многа. Адчуваецца адсутнасць сістэмы мастацкага выхавання, якая ахоплівае б вучыць усёх узростаў. Сёння выкладанне асноў выяўленчага мастацтва вядзецца з першага па шосты клас па адной гадзіне ў тыдзень. У наступ-

п'янераў, якой ён кіруе, многія вядомыя дыясперы мастацтва зрабілі свае першыя творчыя крокі, па-сапраўднаму палюбілі складанні і захвалююць свайму мастацкім выхаванню М. Няміраўнава з сярэдняй школы № 2 г. Слаўгарада, С. Пуцхава з Мінскага палаца п'янераў, Н. Пугачова з 11 сярэдняй школы г. Гомеля, А. Музіна і Т. Матвіенка з Мінскага палаца п'янераў і школьнікаў, іншых вопытных педагогаў.

Колькасць калектываў і выкладчыкаў, якія шырока выкарыстоўваюць сапраўды бязмежныя магчымасці эстэтычнага выхавання, наступова расце. І ўсё ж нехта не заўважае таго, гаварылі ўдзельнікі пленума, што пакуль яшчэ далёка не ўсе дзеці асвойваюць тое духоўнае багацце, якое павінна вызначаць гарманічна развітага чалавеча. Што гэтаму перашкадае?

Перш-наперш тое, што школа, дзе эстэтычнае выхаванне пастаўлена слаба, сёння, на жаль, яшчэ многа. Адчуваецца адсутнасць сістэмы мастацкага выхавання, якая ахоплівае б вучыць усёх узростаў. Сёння выкладанне асноў выяўленчага мастацтва вядзецца з першага па шосты клас па адной гадзіне ў тыдзень. У наступ-

Акрамя таго, спецыялістаў, які добра ведалі, што такое сучасная эстэтыка, валодалі б метадыкай і выкладання, вельмі мала. З 5060 выкладчыкаў выяўленчага мастацтва толькі 690 маюць спецыяльную адукацыю. Увядзення ў педагогічных вуч абавязковы лекцыі па марксісцка-ленінскай эстэтыцы не даюць жаданых вынікаў. Нават праслухаўшы курс па выяўленчага мастацтва, будучы педагог не адчувае сябе здольным весці заняткі з дзецьмі на патрэбным узроўні.

Варта, напэўна, пазуць, аб адкрыцці спецыяльных курсаў пры мастацкіх факультэтах вучы ў Мінскім

стварэння ў рэспубліцы інстытута мастацкага выхавання, аддзялення сектара выяўленчага мастацтва пры навукова-даследчым інстытуце педагогікі, спецыяльнага аддзела ў Міністэрстве асветы БССР, аб накіраванні ў аспірантуру найбольш здольных маладых педагогаў, якія маюць вопыт практычнай работы з дзецьмі, для падрыхтоўкі неабходных навуковых кадраў.

Мастацтва ў школе — гэта не толькі ўрок чытання, спеву або малевання. Гэта яшчэ і асяроддзе, у якім знаходзіцца вучань, і рэчы, якія яго акружаюць. Важную ролю ў эстэтычным выхаванні школьнікаў адыгрывае інтэр'ер.

Сёння ў ім выкарыстоў-

школ маглі б стаць дзіцячыя работы, якія можна было б перыядычна абнаўляць.

На першы погляд можа здацца, што загані эстэтычнага выхавання ў школе ў пэўнай ступені кампенсуюцца паакаласнымі заняткамі па мастацтву. Часам у нас праводзіцца шмат агідаў і конкурсаў, якія ствараюць уражанне масавай работы з дзецьмі. Але вось якія даныя абследавання, праведзенага сацыялагамі Інстытута мастацкага выхавання Акадэміі педагогічных навук ССРСР, былі прыведзены на пленуме.

У харавых, музычна-інструментальных і танцавальных гуртках займаецца каля 10 працэнтаў школьнікаў, у тэатральных — тры, у гуртках выяўленчага мастацтва — паўтара, кіно — паўпрацэнта і літаратурных — толькі 0,2 працэнта. Усяго ж мастацкія гурткі ахопліваюць 15 працэнтаў школьнікаў. Магчыма, у адноснасць да нашай рэспублікі ў гэту статыстыку трэба ўнесці некаторыя каардынаты, але наўрад ці яны зменсяць агульны малюнак.

І ў той жа час мы ведаем, як вырастае цяга моладзі да эстэтыкі, да мастацтва. Вось яркавы прыклад. Сёлета ў рэспубліканскую школу-інтэрнат па музыцы і выяўленчаму мастацтву конкурсу было больш за дзесяць чалавек на адно месца. Вельмі цяжка стала трапіць і ў мастацкія студыі пры палацах п'янераў і дамах культуры. І ў першую чаргу па той прычыне, што іх мала, бо нестача кваліфікаваных кіраўнікоў, сапраўдных энтузіястаў, якія аддаюць дзеям часціну свайго таленту, свайго сэрца.

Міністр асветы М. Г. Мі-



Мастакі М. Ганчароў і В. Цейро.

кевіч выказаў у дакладзе шырую ўдзячнасць Саюзу мастакоў за тое, што 30 яго членаў актыўна працую з дзецьмі. Але ж іх больш як 300, і калі б, скажам, не ўсе, а хоць палова прыйшла ў школы, каб арганізаваць сапраўды масавую работу гурткова, колькі дзіцей мела б шчасце далучыцца да мастацтва, зразумець і адчуць яго прыгажосці!

Настаўнікі мастацкіх дысцыплін, асабліва ў сельскіх школах, не заўсёды могуць даць сваім вучням патрэбныя веды яшчэ і па той прычыне, што няма неабходных падручнікаў, амаль адсутнічаюць наглядныя дапаможнікі. А як, скажам, можна вывучаць той або іншы твор мастака, не убачыўшы яго? Таму і заняткі па выяўленчаму мастацтву часта праводзяцца не на належным узроўні.

Трэба неадкладна, гаварылі ўдзельнікі пленума, наладзіць выпуск падручнікаў, асабліва тых, якія адносяцца да лепшых карцін, альбомаў і

дыяфілімаў. Гэта дапаможа шырока прапагандаваць творы выяўленчага мастацтва, знаёміць з дасягненнямі савецкіх мастакоў.

Удзельнікі пленума сымаліся на думцы, што дзейнасць Саюза мастакоў па эстэтычнаму выхаванню моладзі трэба паліпаюць і ўдасналяваць. Неабходна нарэзным чынам наладзіць прапаганду твораў выяўленчага мастацтва сярод вучняў сельскіх школ, частей арганізаваць перасоўныя выстаўкі. Трэба пашырыць шэфства над мастацкімі школамі і школамі з наглядным вывучэннем выяўленчага мастацтва, гурткамі і студыямі, аказваць пастаянную дапамогу органам народнай асветы ў перападрыхтоўцы і павышэнні професійнага майстэрства выкладчыкаў.

Варта паклапаціцца і аб тым, каб на ўніверсітэтах для бацькоў была пашырана тэматыка заняткаў па эстэтычнаму выхаванню і мастацкай адукацыі, маючы на ўвазе, што бацькі перададчы свае веды і разуменне мастацтва дзецям.

Пленум прыняў пастанову, у якой прадугледжваецца ў супрацоўніцтве з іншымі зацікаўленымі ўстановамі і ведамствамі разгарнуць работу па стварэнню цэльнай сістэмы эстэтычнага выхавання моладзі і на аснове дасягнутых усебаковага і гарманічнага развіцця кожнага юнага грамадзяніна рэспублікі.

У рабоце пленума прынялі ўдзел загадчык аддзела культуры ЦК КПБ С. В. Маршалёў, міністр вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі БССР М. М. Машкоў, намеснік загадчыка аддзела навукі і навукальных устаноў ЦК КПБ Л. В. Парфяцова і намеснік міністра культуры БССР А. М. Ваніці.

Я. ГАРЭЛІК.



Мастакі А. Казлоўскі, П. Свентанкоўскі, Я. Пакаташкін, П. Масленіка.



Мастацтвазнаўца П. Герашовіч і мастак А. Малішэўскі.

ВЯСЁЛЫМ ШТРЫХОМ
Сяброўскія шаржы З. ПАУЛОУСКАГА.

М. Савіціні М. Воранаў А. Кашнурэвіч М. Манасзон С. Раманаў А. Чурнін

Сяброўскія шаржы К. КУКСА.

ПРАЦЕ Ганна Германуна Камаміна арганізатарам пазакласнай і пазашкольнай работы ў Выдэрэўскай сярэдняй школе Лёзненскага раёна. Штодзённа ў настаўніцы шмат неадкладных спраў. Трэба падумаць і аб піянерскіх зборах, і аб камсамольскіх сходах, і аб экскурсіях вучняў.

Толькі ў апошні час з дапамогай актывістаў у клубе было праведзена дзесяць тэматычных вечароў. Сярод іх — «Чалавек працы»

медыкаў Павел Самсонавіч Мазікаў, акушэрка Ефрасіня Лукініна Ярошчанка, настаўнікі Вера Андрэюна Пісакана, Віктар Васільевіч Гулецкі і іншыя.

Невыпадкова ў рабоце Вароніцкага сельскага клуба назіраецца стабільнасць, ён носіць званне клуба выдатнай работы, некалькі гадоў запар утрымлівае першыя месцы па культурнаму абслугоўванню земляробаў.

Новыя мастацкія калектывы з удзелам інтэлігенцыі паспяхова развіваюцца ў Бешанковіцкім раённым доме культуры. Асабліва паспяхова працуе хор настаўнікаў, які ўдасцены дыпломна першай ступені на рэспубліканскім аглядзе.

Два — тры гады назад у Чашніцкім раёне не зусім добра ішла справа з мастацкай самадзейнасцю. За гэтыя важныя бок культурных сувязей людзей шырока ўзялася інтэлігенцыя. У клубы, дамы культуры пайшлі настаўнікі ў якасці кіраўнікоў гурткоў.

У сацыялістычным спарборніцтве культасветустанова раёна клуб саўгаса «Выдэрэў» заняў сёлета адно з першых месцаў і яму ўручаны пераходны Чырвоны сцяг раённага аддзела культуры.

Шмат карысных спраў на рахунку інтэлігенцыі пасёлка Варонічы Полацкага раёна. Праваднікамі культуры тут перш за ўсё выступаюць настаўнікі мясцовай школы.

Яны чытаюць лекцыі, праводзяць гутаркі, арганізуюць тэматычныя сустрэчы, займаюцца ў гуртках мастацкай самадзейнасці.

Добра падтрымліваюць настаўнікаў і іншыя жыхары пасёлка. Напрыклад, у сельскім хоры спяваюць механізатар, кавалер ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга Павел Браніслававіч Плавінскі, старшыня

АДДАЙ СЭРЦА ЛЮДЗЯМ

У саўгасе «Выдэрэў» добра памятаюць вечар «У добры час, хлебароб», прысвечаны механізатарам. Тады на вечары выступілі Ганна Германуна і шчыра, цёпла расказала аб працоўным падвігу саўгаснай сям'і Шэрыявічых Міхаіла Мікалаевіч, галава сям'і, працуе трактарыстам, побач з ім і сны, камсамолец Аляксандр, дзіскампозіт прафгэвуцалішча.

На гэтай сустрэчы была выканана музычная кампазіцыя ў гонар лепшых працаўнікоў, палубітаннага пры дапамозе Г. Камамінінай.

Калі ў клубе быў літаратурны вечар, прысвечаны 80-годдзю з дня нараджэння Ул. Маякоўскага, расказаў яго жыццё і творчай дзейнасці зноў жа правяла Ганна Камамініна. Часта выступае гэтая настаўніца з лекцыямі і гутаркамі аб маральным абліччы савецкай моладзі, аб культуры паводзін, аб творчасці савецкіх пісьмennisкаў і паэтаў.

Прыклад з Ганны Германуны біруць і іншыя сельскія інтэлігенцы. Влічваю дапамогу клубу аказваюць галоўны аграном саўгаса Міхаіл Міхайлавіч Рубашкін,

дэ сёння ён павінен дэманстраваць кінафільм, каля дзесяці кінаметраў. Прымужала

спяшацца няўстойлівае надвор'е. «Трэба запіда дабрацца да вёскі», — падумаў Валодзя і пачаў апрацаць плашч.

— Можна не ехаць у сёння, сынок, — параіла маці.

— Не магу, мама, там жа людзі чакаць будучы. — адказаў Валодзя.

Праз хвілінку, прыляцаўшы да багажніка веласіпэда каробку з кінаплентай, Валодзя паехаў. У вёску Скуратаў дабраўся вечарам.

У вызначаны час роўна застараў кінапраектар.

Мара стаць кінамеханікам зарадзілася яшчэ ў школьныя гады. У той дзень, калі ў вёску прызджала кінаперасоўка, Валодзя, забываючы пра ўсё, першым быў ў школе, дзе дэманстравалі фільмы.

КАЛІ НАСТУПАЕ ВЕЧАР...

Уладзімір Кулецкі сабраўся на работу крыху раней звычайнага. Да вёскі Скуратаў, дзе сёння ён павінен дэманстраваць кінафільм, каля дзесяці кінаметраў. Прымужала

спяшацца няўстойлівае надвор'е. «Трэба запіда дабрацца да вёскі», — падумаў Валодзя і пачаў апрацаць плашч.

— Можна не ехаць у сёння, сынок, — параіла маці.

— Не магу, мама, там жа людзі чакаць будучы. — адказаў Валодзя.

Праз хвілінку, прыляцаўшы да багажніка веласіпэда каробку з кінаплентай, Валодзя паехаў. У вёску Скуратаў дабраўся вечарам.

У вызначаны час роўна застараў кінапраектар.

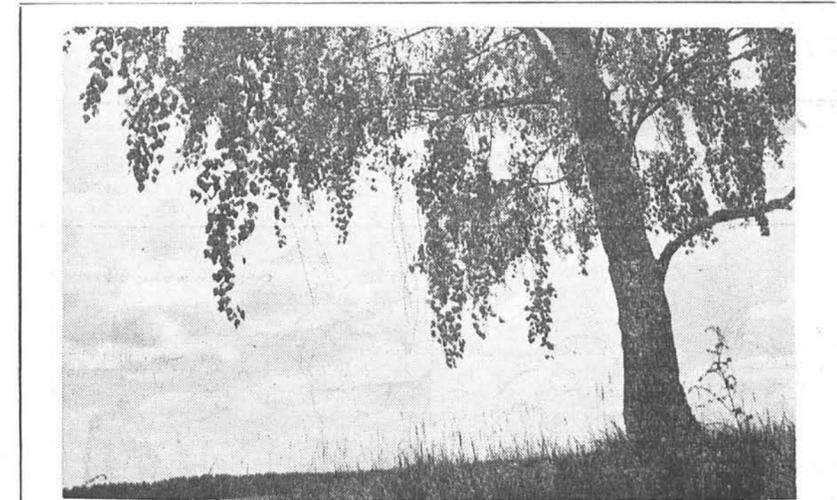
Мара стаць кінамеханікам зарадзілася яшчэ ў школьныя гады. У той дзень, калі ў вёску прызджала кінаперасоўка, Валодзя, забываючы пра ўсё, першым быў ў школе, дзе дэманстравалі фільмы.

Сачыў за работай кінамеханіка, стараўся дапамагчы яму. Влічваю радасцю святліліся вочы Валодзі, калі кінамеханік давяртаў яму раскліць па вёсцы афішы.

Але не адрозу збываецца ўсё, аб чым марыш. Валодзя моцна захварэў. Яго накірава-

лі на дачыне ў санаторый. Тры гады змагаўся дактары за яго жыццё. Як толькі направиўся, наступіў вучыцца ў Гродзенскую школу кінамеханікаў.

Потым вярнуўся ў сваю вёску, стаў працаваць.



Не здаецца вясені бірозна, лісцем за вавоўцай шуміць... Фотазвод Г. УСЛАВАВА. (БЕЛТА).

ФАКТЫ І ІХ ІНТЭРПРЭТАЦЫЯ

Асабліва стракандзі кніга стыльвымі агрэхамі: «легенды выдківаюць з адной думкі» (23), «яна (рэчаленасць) харчавала навуку, фальклор і літаратуру» (35), «вытварчыць упарадкаванне» (54), «апісанне, якое вытварана ў 1783—1784 гадах» (65), «вытварана даследаванне» (249), «вытварачь перанос мошчаў» (73), «наследуючая ссылка» (218), «аскуднелі спосабы» (51), «яравы хлеб» (259), «састаў у святце» (151), «схрысціць з ім сваю шпагу» (153) і г. д. і г. д.

Не было выпадку, каб па яго віне сарвалася дэманстрацыя кінафільма. У любое надвор'е спашаецца Уладзімір Кулецкі да людзей, нясе ім радасць новых сустрэч з героямі кіно.

П. МЕРГЕС, карэспандэнт арганізатар раённага радыёвяшчання, Івацэвіцкі раён.

[Заканчэнне. Пачатак на б і 7 стар.]

мядзведзі водзіцца толькі ў вялікіх лясах. Да таго ж яны не шчупаю. Ім патрэбны зялёныя масвы (17), а не завадзі возера ці балотная дрытва» (117) і г. д.

ФАКТЫ І ІХ ІНТЭРПРЭТАЦЫЯ

У святле прыведзеных прыкладаў моўна-стыльвых хібаў (а іх можна было б прадоўжыць) словы А. С. Пашкіна «Павага да мінуўшчыны — вош рыса, якая вызначае пісьменнасць...», узятая ў якасці эпіграфна да кнігі, набываюць іранічнае гучанне.

Нямала і іншых «адкрыццяў» у П. Шаўцова, пабудаваных на галаслоўных сьвярдзжэннях. У кнізе, напрыклад, можна прачытаць, што раэз з Вільняй Варшава і Кракаў лічыліся некалі «цэнтрам беларускай культуры» (стар. 196), што пасля з'яўлення на свет ананімных п'ям «наступова знікала забарона на беларускую мову» (5), што Эней — «вальнадуць, сапраўдны дэкабрыст» (207), што аўтар «Энеіды» быў «сапраўдны рэвалюцыянер» (93), што аўтар «Энеіды» — «супраць вайны». Ён за тое, каб «вайну скончыць, перамагчы і ўсталяваць мір, лад і братэрства» (239), што «галоўным у паэме з'яўляецца п'ям» (46) і г. д.

Нельга прайсці міма і яшчэ аднаго моманту ў кнізе «Спрадвечнае» — той, якім вядзе аўтар спрэчку са сваімі апанентамі. Тон гэты, прама скажам, далёкі ад далікатнасці, недапушчальны ў навуковай палеміцы. Падчас — абразлівы. І што дзіўна, некаторым сваім апанентам П. Шаўцоў прыпісвае тое, чаго ў іх ніколі не было. Зняважліва П. Шаўцоў гаворыць пра Е. Р. Раманава, Я. Ф. Карскага, а таксама сучасных беларускіх даследчыкаў ананімных п'ям.

Беспардонна перакрываючы аўтарытэты ў навуцы, аўтар свае суб'ектыўныя, ні з чым не вывераныя, блытаныя выказванні, замазананы на істэрыйнай фантазіі, верхглядзе і лёгкадумнасці, выдае за навуковы адкрыццё. Больш таго, — як канчатковае слова ў апошняй інстанцыі.

Кніга П. Шаўцова «Спрадвечнае» — прыклад таго, які нават пры найлепшых намерах можна скампіраметаваць самую добрую ідэю, калі страціць пачуццё адназначнасці і цвярозай разважлівасці.

Навуковыя супрацоўнікі Акадэміі навук БССР: І. К. ЦІШЧАНКА, кандыдат філалагічных навук, А. П. ГРЫЦКЕВІЧ, кандыдат гістарычных навук, М. І. ПРАШКОВІЧ, кандыдат філалагічных навук.

ЗА акном па кавалку бляхі гучна барабаніў дождж. Пачало змяркацца. «Язвінская і сёння не прыйшла, — з трывогай падумала Марыя. — Няўжо нешта... Не, Леаніда Антонаўна асцярожная. Але ж яна не прыходзіць ужо больш як два тыдні... Пасылка ў лес даўно готовая, а яе няма... Што здарылася?»

Дзяўчына задумалася і не адразу пачула стук дзвярэй. А калі павярнулася, у змроку пакоя ўбачыла госцю, якую чакала з такой нецярпліваасцю.

— Леаніда Антонаўна, вы?! Я і не спадзявалася ўжо. Не хачу благога думаць, а яно само ў галаву лезе. Дайце я расправу вас! — кінулася Марыя да жанчыны.

— Не-не, часу — на мізінчык. — Вы ж, як асінка мокрая, пасіне-лі. Зараз я вас у што сухое, а ваша адзенне каля грубкі пасушу.

— Дзякуй, дарагая, не клапаціся: мне ж сёння назад, — уздыхнула госця. — Хвілінку ля грубкі душу абгарэю і ладна.

— Баюся за вас, Леаніда Антонаўна.

— Вайна ёсць вайна, дзяўчынка, — зноў уздыхнула госця, — усяго не пра-

Зазулін. Иван Зазулін. Пойдзеш на сустрэчу з ім. Рызыка вялікая, а не ісці нельга. Удасца — паралізуем гэтак войска, супраць Гітлера павернем...

Галоўны ўрач Уздзенскай гарнізоннай бальніцы, сыты, самазадаволены нямецкі паслугач з былых кулацкіх сынкоў, не мог і ў сне сасніць, каб у яго, вернападданага акупантаў, асабістага сябра пана каменданта, пад носам працавала партызанская разведчыца. І хто? Медсястра яго бальніцы Марыя Кухарчык! Не даў бы ён веры і таму, што значная частка бінтоў, ваты, лекаў, медінструментаў, якія атрымоўваюцца на нямецкіх складах пад яго асабістай адказнасцю, перапраўляецца ў лясны партызанскі шпіталь. А адтуль ідуць лістоўкі і падпольная раённая газета.

...У вызначаны час Марыя была ў скверыку. Навокал лена шпацыравалі немцы, шырылі паліцаі. На цаглянай, даўнейшай кладкі, высокай агароджы касцёла, насупраць скверыка, бялелі загады акупацыйных улад. На двух мовах: нямецкай і рускай. Кожны заканчваўся аднолькава: «За парушэнне — расстрэл».

Па дарожцы сквера ішоў салдат у

з васковымі тварамі, дзяўчаты скамянелі пад пільным позіркам наглядчыцы. Было ад чаго: за такое парушэнне адна дарога — у печ крэматорыя.

Фрыда азірнула і ўзяла ўгару сціснуты кулак.

— Рот фронт, намрадэн!

Неўзабаве Фрыда дапамагла дзяўчатам устанавіць сувязь з савецкімі ваеннапалоннымі, даставала для іх прадукты, перадавала звесткі аб падзеях на франтах. Падзеі былі несудышальнымі для гітлераўцаў, затое радаснымі для зняволеных.

З кожнай новай зводкай, дастаўленай за калючы дрот, у баракі, супраціўленне фашыстам нарастала. У мужчын была створана падпольная арганізацыя. Ёй падпарадкавалася і група Марыі.

Хутка Фрыдзе ўдалося дабіцца пераводу Марыі ў лагерны шпіталь. Не надта шмат магла зрабіць група. Але сяброўкі дзейнічалі. Яны дапамагалі найбольш знясіленым таварышам прадуктамі, медыкаментамі, перавязачным матэрыялам. Здаралася, у палатах для хворых хавалі тых, каго фашысты прыгаварылі да знішчэння. Чалавек, якому пагражала расправа, браў сабе нумар памёршага ў шпіталі.

Беглі дні, тыдні, месяцы. Марыя не ведала, што амаль следам за ёю фашысты схапілі Язвінскую і яна пайшла тым жа шляхам. Толькі Леанідзе Антонаўне па дарозе ў Германію ўдалося адарваць дошку ў падлозе вагона і ўцячы. Не ведала Марыя, што яна ўжо сярод жывых і начальніка партызанскай разведкі брыгады імя Ракасоўскага Парамонава, што ў няроўным баі герайчна загінуў маленькі Марат Казей, пра якога расказвала Язвінская.

У той дзень, калі Фрыда прынесла вестку аб вызваленні Беларусі, у шпіталі было сапраўднае свята. Нават кветкі немаведама адкуль дасталі сяброўкі для Марыі. Радаваліся ўсе: і цётка Соня, і Ласта, і Фрыда.

Савецкія гарматы паласавалі ўжо варожыя ўмацаванні ў самой Германіі. З кожным днём лагерныя ўлады адчувалі сябе ўсё больш няўпэўненыя. У мужчынскіх баракх падпольныя камітэты вырашылі: нельга чакаць, пакуль гітлераўцы, адступаючы, знішчаць вязняў. Адзінае выйсце — паўстанне. Час прыспешыў выкананне задуманага.

Усё адбылося вельмі хутка. Частка аховы разбеглася, астатніх арыштавалі і судзілі сваім судом — справядлівым і бязлітасным.

Вестку аб перамозе над гітлераўскай Германіяй сустрэлі мітынгамі, радаснымі воклічамі і песнямі на розных мовах свету. Толькі цяпер спявалі не паўшэптам, а адкрыта, на ўсе грудзі. Над дахамі баракў стракацелі сцягі розных краін. Ярчай ад астатніх палымнеў у промнях майскага сонца тут, на далёкай заходняй ускраіне Германіі, чырвоны сцяг Краіны Саветаў.

Былыя зняволеныя патрабавалі адпраўкі на Радзіму. Амерыканцы не спяшаліся. Па лагеры пачалі сноўдаць падазроныя тыпы ў цывільным. Ад імя ваенных улад угаворвалі застацца назаўсёды на Захадзе, рэкламуючы спакусы так званага «свабоднага свету».

— Настойваю на неадкладнай адпраўцы мяне на Радзіму, — заявіла Марыя чыноўніку.

— Але ж у СССР вас будуць разглядаць як злачынцу.

— Я змагалася за Радзіму, за гэта аддалі жыццё мае блізкія. Хачу быць заўжды са сваім народам.

Чыноўнік вымушаны быў адступіць.

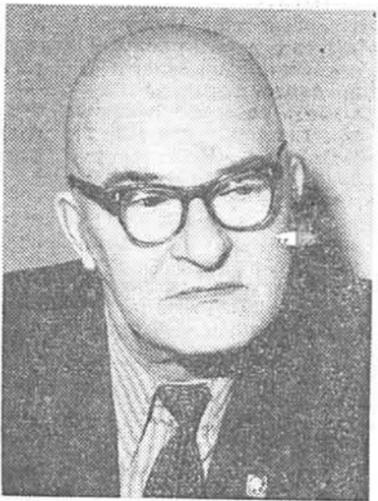
...Дваццаць восем год сплыло з таго часу. Не пазнаць зямлі беларускай. Вырасла на ёй новыя гарады і вёскі. Вырасла і паспела ўзмузнець накаленне, якое ведае вайну толькі па кнігах ды кінафільмах.

Марыя Кухарчык рэдка на людзях успамінае перажытае. Хіба калі сустранецца з заслужанай настаўніцай БССР Леанідай Антонаўнай Язвінскай, іншымі баявымі сябрамі. Дома ў яе, у шафе, дагэтуль ляжыць старэнькае фота, на якім яна — схуднелая, скура ды косці, у паласатай вопратцы вязня, з нашытым на грудзях нумарам «358». Фота і пажоўклы «аўсвайс» — дакумент зняволення лагера Генікзен — Марыя захоўвае як жудасны напамін аб днях вайны. І яшчэ як страшэннае абвінавачванне фашызму.

Па-ранейшаму Марыя Восіпаўна працуе медсястрой — у фізіятэрапеўтычным кабінце Уздзенскай раённай бальніцы, амаль поруч з загадчыцай педыятрычнага аддзялення Адай Максімаўнай Паўловіч, дачкой Леаніды Антонаўны, той самай Адай, якой нелькі выказаў з кары цаці Марат Казей.

Даір СЛАЎКОВІЧ.

Уладзімір Аляксандравіч ЛЯЎДАНСКИ



18 верасня 1973 года раптоўна памёр вядомы работнік культуры і навукі Беларускай ССР, старшы навуковы супрацоўнік Інстытута гісторыі партыі пры ЦК КПБ, член Саюза пісьмнікаў СССР, член КПСС з 1940 года Ляўданскі Уладзімір Аляксандравіч.

У. А. Ляўданскі нарадзіўся ў 1911 годзе ў сям'і селяніна-батрака ў вёсцы Гудовічы Мінскай вобласці. Працоўную дзейнасць пачаў у 1931 годзе карэктарам, а пасля праходжання армейскай службы на працягу шэрагу гадоў паспяхова сумяшчаў работу ў Дзяржвыдавцтве БССР і вучобу ў Мінскім педагагічным інстытуце імя А. М. Горкага. У гады Вялікай Айчыннай вайны У. А. Ляўданскі — актыўны ўдзельнік партызанскага руху, камісар партызанскага атрада, рэдактар газеты «Партызан Беларусі» Пухавіцкага падпольнага райкома партыі.

У пасляваенныя гады У. А. Ляўданскі працаваў адказным рэдактарам Пухавіцкай раённай газеты, старшым рэдактарам Дзяржвыдавцтва БССР, дырэктарам выдавецтва «Народнага асвета».

Каля дваццаці гадоў У. А. Ляўданскі працаваў загадчыкам сектара і старшым навуковым супрацоўнікам Інстытута гісторыі партыі пры ЦК КПБ. Ён унёс вялікі ўклад у справу перакладу і выдання на беларускай мове прац класікаў марксізма-ленінізма, партыйных дакументаў, твораў рускай класічнай літаратуры, у даследаванні навукова-метадычных асноў перакладу і распрацоўку сацыяльна-палітычнай тэрміналогіі беларускай літаратурнай мовы. У. А. Ляўданскі — аўтар шэрагу зборнікаў мастацкіх апавяданняў.

Усё сваё свядомае жыццё У. А. Ляўданскі прысвяціў служэнню народу, пазнаваючы сабой прыклад партыйнай сталасці і прынцыповасці, добрасумленнага адносіна да выканання службовага і грамадскага абавязку. Ён быў узнагароджаны ордэнам Чырвонай Зоркі, двума ордэнамі «Знак Пашаны», пяццю медалямі, Ганаровымі граматамі Вярхоўнага Савета БССР. Светлая памяць аб Уладзіміру Аляксандравічу Ляўданскім, камунісце і патрыёце, нястомным працаўніку, сціплым і чутлым таварышу, назаўсёды захаваецца ў нашых сэрцах.

Група таварышаў.

БРАТЭРСКАЯ ДРУЖБА

Даўняя братэрская дружба ўсталевалася паміж працоўнымі Габраўскай акругі Народнай Рэспублікі Балгарыі і Магілёўскай вобласці нашай рэспублікі. Шматлікія прамысловыя калектывы горада Магілёва і перадавых гаспадарак вобласці неаднойчы выязджалі ў Народную Рэспубліку Балгарыю для абмену вопытам, а аматары мастацтва Балгарыі выступалі ў канцэртах і літаратурным праграмамі ў горадзе Магілёве, калгасах імя К. Арлуоскага, на Лаўсанбудзе, шаўковай фабрыцы імя В. Куйбышава і інш.

Абласная газета «Магілёўская праўда» друкавала творы балгарскіх літаратараў у перакладзе Аляксея Пысіна, Ніла Гілевіча, Сцяпана Гаўрусёва, Васіля Матэвушана, Міхаіла Шумава і іншых. Днямі ў Народную Рэспубліку Балгарыю вездзе вялікая група магіляўчан. Сваё майстэрства і талент прадэманструюць музыканты, салісты, чыталынікі мастацкіх твораў, а таксама спецыялісты беларускай чыгункі, Герой Сацыялістычнай Працы, Васіль ЛАЎРЫНОВІЧ.

г. п. Глуск, Магілёўская вобласць.

МЕДСЯСТРА

дугледзіш. Ворат хітры, насцярожаны, жорсткі... Здаецца, толькі нядаўна з братам тваім у зямлянцы разам сядзелі, гаманілі...

— З Міхасём? Што з ім?

Язвінская не адказала, павярнула галаву і стала глядзець у кут, напружана, зацята.

Марыя падбегла да яе, схапіла за рукі:

— Леаніда Антонаўна! Вы самі некалі вучылі нас, што чалавек для праўды нараджаецца і казачь павінен толькі праўду, якая б яна ні была! Што з Міхасём?

Сувязная паглядзела на Марыю:

— Няма Мішы... Пайшоў у разведку і не вярнуўся.

— То мо... — Не, — апусціла галаву Язвінская, — параненага схапілі. Заўчора расстралілі ў Шацку — яго і бацьку.

— І тату?!

— Абодвух.

Марыі здалася, што яна закрычала, але з горла вырываўся толькі прыглушаны стог.

— Як жа так... — Увесь край наш горам ды крывай заліты, — гаварыла Леаніда Антонаўна, — але ў роспач людзі ад гора не кідаюцца, а яшчэ мацней сціскаюць зброю. І помсцяць, помсцяць!

— Калі б мне можна было пайсці ў бой! Няхай апошні для мяне, але бой!

— Ён для цябе тут, Марыя. Камандаванню партызанскай брыгады ты патрэбна ў гарнізоне, у нямецкай бальніцы. Без цябе мы не будзем мець ні медыкаментаў, ні перавязачных матэрыялаў, ні каштоўнай інфармацыі...

— Як мне цяжка!

— А там, думаеш, лёгка? Парамонава, начальніка разведкі, ты ж ведаеш. Дык ён нядаўна двое сутак у вадзе праляжаў, за аховаю моста назіраў, перш чым людзей на баявую аперцыю кінуць. Што казаць — нават дзеці ваююць. У нашай брыгадзе хлопчак ёсць, Маратам зваць. Са Станькава. Бацька недазе на фронце, маці немцы закатавалі. А ён разам з дарослымі ў бой, у разведку ходзіць. Вернецца — стомлены, галодны, а выгляду не паказвае. Барэ нож і з кары цаці для малых — Ады і Вовы — выстругае. Са шматкоў коўдру Мараціку пашыла. Каб накрываць у зямлянцы было чым. Дык не ведаў, як і дзякаваць мне. Прытуліўся, глядзіць у твар, а ў самога на вачах слёзы. — «Цёця Лёня. — кажа, можа маму маю і не забілі ў Мінску?»

— Што я рабіць павінна?

— Заданне складанае, небяспечнае, — Леаніда Антонаўна зняла мокрую хустку, распусціла і пачала выкручваць мокрыя валасы. — Камандаванню брыгады стала вядома, што ў райцэнтр новыя часці прыбылі. З нашых ваеннапалонных... Немцы іх каго гвалтам, каго страхам сваю форму апрануць прымуслі, у баях з партызанамі скарыстаць мерацца.

— Бачыла іх. Змарнелыя. Каторыя лячыцца ў бальніцу ходзіць.

— Нам вядома, што многія з гэтых людзей шукаюць сувязі з партызанамі. Парамонаў прасіў наладзіць з ім кантакт.

— Як?

— Я дам табе прозвішча аднаго —

шэрым нямецкім мундзіры. Левы бок яго пілоткі быў трохі, бы незнарок, загнуты, з-за халавы правага бота тырчэў тоўсты сіні аловак.

«Пароль у парадку», — зазначыла Марыя.

З гэтага дня Марыя працавала на сувязі з Іванам Зазуліным, праз якога партызаны даведваліся аб настроях сярод мабілізаваных палонных, іх планах. Зрэдку па гэтаму ж каналу ішлі і больш значныя звесткі аб намерах гітлераўцаў, зброя, прозвішчы здраднікаў і арыштаваных савецкіх людзей.

Іван Зазулін вёў работу сярод сваіх таварышаў, рыхтаваў масавы пераход да партызан. Ажыццявіць яго было не проста: за кожным крокам палонных сачыла гестапа. І, вядома, засылала правакатараў. Адзін з іх і выдаў Івана Зазуліна. Выдаў тады, калі аперацыя была падрыхтавана.

Івана Зазуліна схапілі і пасля допыту, скалечанага, павесілі ў скверыку, у тым самым, дзе ён упершыню сустраўся з Марыяй. Потым пачалі закідаць «часты невад» — злюбёны гестапаўскі прыём: арыштоўваць без разбору ўсіх, з кім сустракаўся Зазулін.

Забралі і Марыю.

Засценка Уздзенскай паліцыі з кратамі замест шыб і калючым дротам пад вокнамі, следчая камера з адбіткам скрываўленай пціярні на сцяне, падвалы фашыскай турмы ў Мінску. І праз увесь гэты шлях — боль, боль. То востры і пякучы ад іголак пад пазногцямі, то тупы і глухі ад удараў гумавым кіем на патыліцы.

Аднойчы пад узмоцненай аховай яе з таварышамі вывелі з падвалаў, заганалі ў змрочныя, тупарылыя грузавікі.

Аднак павезлі не за горад, да кар'ераў, дзе фашысты расстрэльвалі свае ахвяры, а на таварную станцыю. Пералічылі і пагрузілі ў таварныя вагоны. Састаў, цяжка сапучы паравозным дыхам, папоўз на захад, у Германію.

На прыпынках дзверы не адчынялі. Тыя, хто сканаў, ляжалі поруч з жывымі.

Яна даехала да лагера смерці Генікзен, што знаходзіўся паблізу горада Гановера. Вязняў пастроілі, палічылі і паганалі за вялікія жалезныя вароты са з'едлівым надпісам: «Чалавек — гаспадар свайго лёсу».

О, яны ўмелі прыдумваць такія надпісы! Але як ні даўна, менавіта надпіс той, паўтораны вязням на пяці мовах разам з сарак пунітамі лагернага рэжыму, дапамог Марыі, напамінуў, што яна чалавек, савецкі чалавек, і ім павінна застацца да апошняга дыхання.

Доўгія, пабеленыя вапнай баракі, калючы дрот у некалькі радоў. Вышкі з кулямэтамі. Побач з лагерам каменеломні і кар'еры. Туды штодзень гналі вязняў на працу. Гналі пад рулямі аўтаматаў і пільным наглядом натрэніраваных на людзях сабак-ваўкадаваў.

Марыю абстрыглі нагала, выдалі драўляныя чаравікі, калючыю, на палосах вопратку канцлагернага вязня.

Дзяўчына асцярожна пачала шукаць надзейных сяброў. Некалі Марыя з сяброўкамі хавалі некалькі бульбін, каб перадаць іх праз калючы дрот савецкім ваеннапалонным, каля паланянак спынілася старэйшая наглядчыца-немка Фрыда. Схуднелыя,

За акном па кавалку бляхі гучна барабаніць дождж. Пачало змяркацца. «Язвінская і сёння не прыйшла, — з трывогай падумала Марыя. — Няўжо нешта... Не, Леаніда Антонаўна аспярожная. Але ж яна не прыходзіць ужо больш як два тыдні... Пасылка ў лес даўно гатовая, а яе няма... Што здарылася?»

Дзяўчына задумалася і не адразу пачула стук дзвярэй. А калі павярнулася, у змроку пакоя ўбачыла гасцю, якую чакала з такой нецярплівасцю.

— Леаніда Антонаўна, вы?! Я і не спадзявалася ўжо. Не хачу благаго думаць, а яно само ў галаву лезе. Дайце я распрану вас! — кінулася Марыя да жанчыны.

— Не-не, часу — на мізінчык.
— Вы ж, як асічка мокрая, пасне-лі. Зараз я вас у што сухое, а ваша адзенне каля грубкі пасушу.

— Дзякуй, дарагая, не клапаціся: мне ж сёння назад, — уздыхнула гасця. — Хвілінку ля грубкі душу абарэю і ладна.

— Баюся за вас, Леаніда Антонаўна.

— Вайна ёсць вайна, дзяўчынка, — зноў уздыхнула гасця, — усяго не пра-

Зазулін. Іван Зазулін. Пойдзеш на сустрэчу з ім. Рызыка вялікая, а не ісці нельга. Удасца — паралізуем гэтае войска, супраць Гітлера павернем...

Галоўны ўрач Уздзенскай гарнізоннай бальніцы, сыты, самаздаволены нямецкі паслугач з былых кулацкіх сынкоў, не мог і ў сне сасніць, каб у яго, вернападданага акупантаў, асабістага сябра пана каменданта, пад носам працавала партызанская разведчыца. І хто? Медыястра яго бальніцы Марыя Кухарчык! Не даў бы ён веры і таму, што значная частка бінтоў, ваты, лекаў, медінструментаў, якія атрымоўваюцца на нямецкіх складах пад яго асабістую адказнасць, перапраўляецца ў лясны партызанскі шпіталь. А адтуль ідуць лістоўкі і падпольная раённая газета.

...У вызначаны час Марыя была ў скверыку. Навокал лена шпацыравалі немцы, шырылі паліцаі. На цаглянай, даўнейшай кладкі, высокай агароджы касцёла, насупраць скверыка, бялелі загады акупацыйных улад. На двух мовах: нямецкай і рускай. Кожны заканчваўся аднолькава: «За парушэнне — расстрэл».

Па дарожцы сквера ішоў салдат у

з васковымі тварамі, дзвучаты скамянелы пад пільным позіркам наглядчыцы. Было ад чаго: за такое парушэнне адна дарога — у печ крэматорыя.

Фрыда азірнула і ўзяла ўгару сціснуты кулак:

— Рот фронт, камрадэн!

Неўзабаве Фрыда дапамагла дзяўчатам устанавіць сувязь з савецкімі ваеннапалоннымі, даставала для іх прадукты, перадавала звесткі аб падзеях на франтах. Падзеі былі несучасна для гітлераўцаў, затое радаснымі для зняволеных.

З кожнай новай зводкай, дастаўленай за калючы дрот, у баракі, супраціўленне фашыстам нарастала. У мужчыны была створана падпольная арганізацыя. Ёй падпарадкавалася і група Марыі.

Хутка Фрыдзе ўдалося дабіцца пераводу Марыі ў лагерны шпіталь. Не надта шмат магла зрабіць група. Але сяброўкі дзейнічалі. Яны дапамагалі найбольш знясіленым таварышам прадуктамі, медыкаментамі, перавязачным матэрыялам. Здаралася, у палатах для хворых хавалі тых, каго фашысты прыгаварылі да знішчэння. Чалавек, якому пагражала расправа, браў сабе нумар памёршага ў шпіталі.

Беглі дні, тыдні, месяцы. Марыя не ведала, што амаль следам за ёю фашысты схапілі Язвінскую і яна пайшла тым жа шляхам. Толькі Леанідзе Антонаўне па дарозе ў Германію ўдалося адарваць дошку ў падлозе вагона і ўцячы. Не ведала Марыя, што няма ўжо сярод жывых і начальніка партызанскай разведкі брыгады імя Ракасоўскага Парамонава, што ў няроўным баі гераніна загінуў маленькі Марат Казей, пра якога расказвала Язвінская.

У той дзень, калі Фрыда прынесла вестку аб вызваленні Беларусі, у шпіталі было сапраўднае свята. Нават кветкі немаведыма адкуль дасталі сяброўкі для Марыі. Радаваліся ўсе: і цётка Соня, і Ласта, і Фрыда.

Савецкія гарматы паласавалі ўжо варожыя ўмацаванні ў самой Германіі. З кожным днём лагерны ўлады адчувалі сябе ўсё больш няўпэўнена. У мужчынскіх бараках падпольны камітэт вырашыў: нельга чакаць, пакуль гітлераўцы, адступаючы, знішчаць вязняў. Адзінае выйсце — паўстанне. Час прыспешыць выкананне задуманага.

Усё адбылося вельмі хутка. Частка аховы разбеглася, астатніх арыштавалі і судзілі сваім судом — справядлівым і бязлітасным.

Вестку аб перамозе над гітлераўскай Германіяй сустрацілі мтынгамі, радаснымі воклічамі і песнямі на розных мовах свету. Толькі цяпер спявалі не паўшэптам, а адкрыта, на ўсе грудзі. Над дахамі баракаў стракацелі сцягі розных краін. Ярчай ад астатніх палымнеў у промнях майскага сонца тут, на далёкай заходняй ускраіне Германіі, чырвоны сцяг Краіны Саветаў.

Былы зняволены патрабавалі адпраўні на Радзіму. Амерыканцы не спыніліся. Па лагеры пачалі сноўдаць падарожныя тыпы ў цывільным. Ад імя ваенных улад угаворвалі застацца назаўсёды на Захадзе, рэкламуючы спакусы так званага «свабоднага свету».

— Настойваю на неадкладнай адпраўцы мяне на Радзіму, — заявіла Марыя чыноўніку.

— Але ж у СССР вас будуць разглядваць як злачынцу.

— Я змагалася за Радзіму, за гэта аддалі жыццё мае блізкія. Хачу быць заўжды са сваім народам.

Чыноўнік вымушаны быў адступіць.

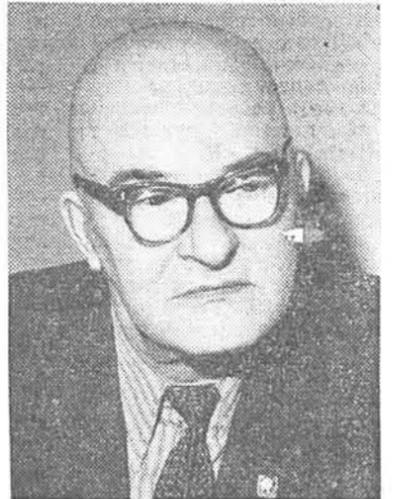
...Дваццаць восем год сплыло з таго часу. Не пазнаць зямлі беларускай. Выраслі на ёй новыя гарады і вёскі. Вырасла і паспела ўзмужнец пакаленне, якое ведае вайну толькі па кнігах ды кінафільмах.

Марыя Кухарчык рэдка на людзях успамінае перажытае. Хіба калі сустранецца з заслужанай настаўніцай БССР Леанідай Антонаўнай Язвінскай, іншымі баявымі сябрамі. Дома ў яе, у шафе, дагэтуль ляжыць старэнкае фота, на якой яна — схуднелая, скура ды косці, у паласатай вопратцы вязня, з напытым на грудзях нумарам «358». Фота і пажоўклы «аўсвайс» — дакумент зняволення лагера Геніксен — Марыя захоўвае як жудасны напамін аб днях вайны. І яшчэ як страшэннае абвінавачванне фашызму.

Па-ранейшаму Марыя Восіпаўна працуе медыястрой — у фізіятэрапеўтычным кабінце Уздзенскай раённай бальніцы, амаль поруч з загадчыцай педыятрычнага аддзялення Адай Максімаўнай Паўловіч, дачкой Леаніды Антонаўны той самай Адай, якой некалі выразаў з кары цацкі Марат Казей.

Даір СЛАЎКОВІЧ.

Уладзімір
Аляксандравіч
ЛЯЎДАНСКИ



18 верасня 1973 года раптоўна памёр вядомы работнік культуры і навукі Беларускай ССР, старшы навуковы супрацоўнік Інстытута гісторыі партыі пры ЦК КПБ, член Саюза пісьменнікаў СССР, член КПСС з 1940 года Ляўданскі Уладзімір Аляксандравіч.

У. А. Ляўданскі нарадзіўся ў 1911 годзе ў сям'і селяніна-батрака ў вёсцы Гудовічы Мінскай вобласці. Працоўную дзейнасць пачаў у 1931 годзе карэктарам, а пасля праходжання армейскай службы на працягу шэрагу гадоў паспяхова сумяшчаў работу ў Дзяржвыдавцтва БССР і вучобу ў Мінскім педагагічным інстытуце імя А. М. Горкага. У гады Вялікай Айчыннай вайны У. А. Ляўданскі — актыўны ўдзельнік партызанскага руху, камісар партызанскага атрада, рэдактар газеты «Партызан Беларусі» Пухавіцкага падпольнага райкома партыі.

У пасляваенныя гады У. А. Ляўданскі працаваў адказным рэдактарам Пухавіцкай раённай газеты, старшым рэдактарам Дзяржвыдавцтва БССР, дырэктарам выдавецтва «Народная асвета».

Каля дваццаці гадоў У. А. Ляўданскі працаваў загадчыкам сектара і старшым навуковым супрацоўнікам Інстытута гісторыі партыі пры ЦК КПБ. Ён унёс вялікі ўклад у справу перакладу і выдання на беларускай мове прац класікаў марксізма-ленінізма, партыйных дакументаў, твораў рускай класічнай літаратуры, у даследаванні навукова-метадычных асноў перакладу і распрацоўку сацыяльна-палітычнай тэрміналогіі беларускай літаратурнай мовы. У. А. Ляўданскі — аўтар шэрагу зборнікаў мастацкіх апавяданняў.

Усё сваё свядомае жыццё У. А. Ляўданскі прысвяціў служэнню народу, паказваючы сабой прыклад партыйнай сталасці і прычыннасці, добрасумленнага адносіна да выканання службовага і грамадскага абавязку. Ён быў узнагароджаны ордэнам Чырвонай Зоркі, двума ордэнамі «Знак Пашаны», пяццю медалямі, Ганаровымі граматамі Вярхоўнага Савета БССР. Светлая памяць аб Уладзіміру Аляксандравічу Ляўданскім, камунісце і патрыёце, нястомным працаўніку, сціплым і чужым таварышу, назаўсёды захаваецца ў нашых сэрцах.

Група таварышаў.

БРАТЭРСКАЯ ДРУЖБА

Даўняя братэрская дружба ўсталявалася паміж працоўнымі Габраўскай акругі Народнай Рэспублікі Балгарыі і Магілёўскай вобласцю нашай рэспублікі. Шматлікія прамысловыя калектывы горада Магілёва і перадавыя гаспадарскія вобласці неаднойчы выязджалі ў Народную Рэспубліку Балгарыю для абмену вопытам, а аматары мастацтва Балгарыі выступалі з канцэртамі і літаратурнымі праграмамі ў горадзе Магілёве, калгасах імя К. Арлоўскага, на Лаўсанбудзе, шаўковай фабрыцы імя В. Куйбішова і інш.

Абласная газета «Магілёўская праўда» друкавала творы балгарскіх літаратараў у перакладзе Аляксея Пысіна, Ніла Гілевіча, Сцяпана Гаўрусёва, Васіля Матэвушова, Міхаіла Шумана і іншых. Днямі ў Народную Рэспубліку Балгарыю выязе вялікая група магілёўчан. Сваё майстэрства і талент прадманструюць музыканты, салісты, чытальнікі мастацкіх твораў, а таксама спецыялісты беларускай чыгункі, Герой Сацыялістычнай Працы, Васіль ЛАУРЫНОВІЧ.

Г. п. Глуск, Магілёўская вобласць.

МЕД С Я С Т Р А

дугледзіш. Вораг хітры, насцярожаны, жорсткі... Здаецца, толькі нядаўна з братам тваім у зямлянцы разам сядзелі, гаманілі...

— З Міхасём? Што з ім?

Язвінская не адказала, павярнула галаву і стала глядзець у кут, напружана, зацята.

Марыя падбегла да яе, схапіла за рукі:

— Леаніда Антонаўна! Вы самі некалі вучылі нас, што чалавек для праўды нараджаецца і казаць павінен толькі праўду, якая б яна ні была! Што з Міхасём?

Сувязная паглядзела на Марыю:

— Няма Мішы... Пайшоў у разведку і не вярнуўся.

— То мо...

— Не, — апусціла галаву Язвінская, — параненага схапілі. Заўчора расстрэлялі ў Шацку — яго і бацьку.

— І тату?!

— Абодвух.

Марыі здалася, што яна закрычала, але з гора вырываўся толькі прыглушаны стог.

— Як жа так...

— Увесь край наш горам ды крывёй заліты, — гаварыла Леаніда Антонаўна, — але ў роспач людзі ад гора не кідаюцца, а яшчэ мацней сціскаюць зброю. І помсцяць, помсцяць!

— Калі б мне можна было пайсці ў бой! Няхай апошні для мяне, але бой!

— Ён для цябе тут, Марыя. Камандаванню партызанскай брыгады ты патрабавалі ў гарнізонне, у нямецкай бальніцы. Без цябе мы не будзем мець ні медыкаментаў, ні перавязачных матэрыялаў, ні каштоўнай інфармацыі...

— Як мне цяжка!

— А там, думаеш, лёгка? Парамонава, начальніка разведкі, ты ж ведаеш. Дык ён нядаўна двое сутак у вадзе праліжаў, за аховаю моста назіраў, перш чым людзей на баявую аперацыю кінуць. Што казаць — нават дзеці ваююць. У нашай брыгадзе хлопчак ёсць, Маратам завуць. Са Станькава. Бацька недзе на фронце, маці немцы закатавалі. А ён разам з дарослым у бой, у разведку ходзіць. Вернецца — стомлены, галодны, а выгляду не паказвае. Бярэ нож і з кары цацкі для малых — Ады і Вовы — выструбвае. Са шматкоў коўдру Марціку пашыла. Каб накрываць у зямлянцы было чым. Дык не ведаў, як і дзякаваць мне. Прытуліўся, глядзіць у твар, а ў самога на вачах слёзы. — «Цёня Лёня. — кажа, можа маму маю і не забілі ў Мінску?»

— Што я рабіць павінна?

— Заданне складанае, небяспечнае. — Леаніда Антонаўна зняла мокрую хустку, распуціла і пачала выкручваць мокрую валасы. — Камандаванню брыгады стала вядома, што ў райцэнтр новыя часткі прыбылі. З нашых ваеннапалонных... Немцы іх каго гвалтам, каго страхам сваю форму апрануць прымуслі, у баях з партызанамі скарыстаць мерацка.

— Бачыла іх. Змарнелыя. Каторыя лячыцца ў бальніцу ходзяць.

— Нам вядома, што многія з гэтых людзей шукаюць сувязі з партызанамі. Парамонаў прасіў наладзіць з імі кантакт.

— Як?

— Я дам табе прозвішча аднаго —

14

ГЕО МІЛЕЎ—ПЯСНЯР ВЕРАСНЁЎСКАГА ПАЎСТАННЯ

Буйнейшым спеваком Вераснёўскага паўстання з'яўляецца паэт Гео Мілеў — адна з найбольш дарагіх ахвяр балгарскага народа ў дні жорсткай барацьбы супраць манарха-фашызму. Гео Мілеў нарадзіўся ў 1895 годзе ў горадзе Раднева (Паўднёвая Балгарыя) у сям'і настаўніка. Будучы студэнтам у Лейпцыгу, ён захапляецца сучаснай нямецкай паэзіяй і падпадае пад уплыў сімвалізму. І пераехаўшы ў Балгарыю ў 1915 годзе, гарача абараняе «чыстае» мастацтва, але хутка пераходзіць на рэалістычныя пазіцыі.

Вераснёўскае паўстанне ў 1923 годзе адыграла рашаючую ролю ў яго творчым развіцці. Яшчэ не згаслі пажары, з дапамогай якіх фашысцкая ўлада імкнулася спаліць усё прагрэсіўнае, яшчэ не сціхлі гвалты замучаных у астрагах сыноў народа — удзельнікаў Вераснёўскага паўстання, калі Гео Мілеў пачаў выдаваць рэвалюцыйны часопіс «Пламык». З яго стары як ён заявіў: «Мы будзем там, дзе народ: заўсёды з народам, сярод народа». Нягледзячы на тое, што паліцыя прымала рашучыя захады супраць рэдактара часопіса, кожны

яго нумар быў поўны пратэсту супраць фашысцкага тэрору. Публіцыст і паэт Гео Мілеў заўсёды быў на баку народа. У дні тэрору і бяспраўя паэт выступіў адкрыта ў абарону свайго люду. У 1924 годзе ў №№ 7 і 8 часопіса «Пламык» ён апублікаваў сваю бессмяротную паэму «Верасень», увекавечыўшы подзвіг балгарскага народа. Гэты твор з'яўляецца гордасцю балгарскай літаратуры, лепшым літаратурным помнікам героям Верасня.

Паэма «Верасень» адлюстроўвае драматызм перажытых падзей. Фашысцкая паліцыя неадкладна яе канфіскавала, аднак паэма паспела стаць здабыткам народных мас, іх сцягам. Галоўным героем паэмы з'яўляецца народ — рабочы і сялянне, «людзі чорнай працы». У сваёй паэме Гео Мілеў гаворыць аб інтэрнацыянальнай барацьбе ўсіх прыгнечаных, якія «прымусяць сонца спусціцца ўніз», на тужлівы, абліты крывёю шар зямны. Народная сты-

хія была падаўлена з нечуванай жорсткасцю. Тысячы людзей бяспследна зніклі, іншых забілі, закапалі жывымі. Аднак настроі паэмы поўны аптымізму: нягледзячы на люты тэрор паэт верыць — «Верасень будзе маем!». Асноўны пафас паэмы — паўстанне. Паказваючы бязлітаснасць, праяўленую фашыстамі пры яго падаўленні, паэт, поўны веры ў заўтрашні дзень, мабілізуе народныя сілы на далейшую барацьбу. Гео Мілеў падае падзеі з пункту гледжання гісторыі: за крывавымі рэпрэсіямі ён бачыць абрысы новага жыцця балгарскага народа, якое надыйшло пасля яго перамогі 9 верасня 1944 года.

Неацэнны подзвіг паэта, які апеў вялікае імкненне народа да свабоды ў абстаноўцы жорсткага фашысцкага тэрору, праз год пасля падаўлення паўстання. Грамадзянскае сумленне паэта не дазволіла яму маўчаць, і фашысцкія каты жорстка пакаралі яго за нечуваную смеласць. У майскую ноч 1925 года, пасля нечалавечых катаванняў, Гео Мілеў быў забіты. Паэт загінуў як герой. Яго бессмяротнае імя навакі засталася ў балгарскай паэзіі.

Агенцтва «Сафія-прэс».

МУЗЫКА

ВАРШАЎСКИ КАМЕРНЫ АРКЕСТР

Назва гэтага ансамбля часта з'яўляецца на афішах, на яго канцэрты цяжка дастаць білеты, яго добра ведаюць і любяць таксама слухачы і крытыкі іншых краін. Заснавальнік, кіраўнік і душа гэтага камернага аркестра, які налічвае 16 чалавек, — Караль Тэйч.

Камерны аркестр Нацыянальнай філармоніі з'явіўся на свет у снежні 1962 года. Сярод яго салістаў — члены філарманічнага аркестра, выпускнікі і выкладчыкі Варшаўскай кансерваторыі. Першы канцэрт аркестра пад кіраўніцтвам Карала Тэйча прайшоў з небывалым поспехам, за ім былі новыя як у Польшчы, так і ў іншых краінах.

Польскія і зарубажныя крытыкі падкрэслваюць віртуознае тэхніку, дзівоснае па прыгажосці гучанне і велізарную музычнасць аркестра, прызнанага адным з лепшых камерных ансамбляў. Не без падставы яго часта параўноўваюць з Маскоўскім аркестрам.

«Паслужны спіс» аркестра вельмі ўнушальны. Ён даў звыш 160 канцэртаў у 25 краінах Еўропы і іншых кантынентаў. Яго чулі ў Мексіцы, Калумбіі і Коста-Рыцы, у Панаме, Сірыі, Ліване і зусім нядаўна ў Японіі. Аркестр запісаў 20 пласцінак сучаснай і класічнай музыкі.

На пытанне, які з канцэртаў яму асабліва памятны, Караль Тэйч адказвае: «Бадай, наша выступленне ў Францыі ў 1971 годзе на адкрыцці фестывалю ў Туры. Дзве тысячы слухачоў, якія прыехалі з розных краін, наладзілі нам і нашаму салісту, скрыпачу Крыштафу Яковічу гарачую авацыю».

У гэтага выдатнага аркестра, які, на думку крытыкаў, гучыць, як адзін інструмент, багаты рэпертуар. Ён уключае творы невядомых аўтараў XVI стагоддзя, Баха, Вівальдзі, камерныя творы сучасных кампазітараў — Гражыны Бацэвіч, Вітольда Лютаслаўскага, Тадэвуша Бэрда, Генрыка Гурэцкага і Міхала Спіска. З асаблівай любоўю ён папулярызуюць польскую музыку як старадаўнюю, так і сучасную.

З аркестрам Карала Тэйча выступалі выдатныя салісты — спевакі і музыканты: Крысціна Шостак-Радкова, Стэфанія Вайтовіч, Анджэй Хюльскі, Стэфан Камаса, Канстанты Кулька.

У гэтым годзе, пасля цыкла юбілейных канцэртаў у Польшчы з выпадку 10-годдзя першага выступлення, Камерны аркестр пад кіраўніцтвам Карала Тэйча пачуюць у Аўстрыі (на Венскім фестывалі), у Польшчы і паўторна ў ЗША і Канадзе.

«Польское обозрение».

ПАМЯЦІ НАРОДНАГА ГЕРОЯ

Па рашэнню Савета Міністраў НРБ выпушчана памятная манета намінальным коштам 5 леваў. Выпуск яе прымеркаваны да 100-годдзя з дня гібелі правадыра балгарскага нацыянальна-вызваленчага руху Васіла Леўскага.

На манеце, якая зроблена са сплаву срэбра і медзі, партрэт Васіла Леўскага, унізе подпіс: «Святая і чыстая рэспубліка». Тыраж манет — 200 тысяч экзemplяраў.

300 ЭКСПАНАТАЎ МАРАКА

У Варне жыве стары капітан, які сабраў калекцыю прадметаў, што напамінаюць яму аб марскіх плаваннях. Тут можна ўбачыць сувеніры з блізкіх і далёкіх краін — стары рускі самавар, георгіеўскую стужку матроса з рускага карабля «Еўстафій», які ў 1906 годзе

пабыў у Варненскім порце, макеты суднаў, лодак, шлюпак, гандол, арыгінальныя здымкі крэйсера «Надзея» і мінаносца «Строгі» — усяго 300 экспанатаў, якія вельмі дарагія старому марку.

Часопіс «Балгарыя».



Новы мікрараён Дамбровы Гурнічай.

«Польское обозрение».

ПАЧАЛАСЯ ПАДПІСКА НА ГАЗЕТЫ І ЧАСОПІСЫ НА 1974 ГОД

Калі вы цікавіцеся беларускай літаратурай

Калі вы цікавіцеся беларускім тэатральным мастацтвам, музыкай, кіно, тэлебачаннем.

Калі вы цікавіцеся беларускім выяўленчым мастацтвам, архітэктурай

Калі вы працуеце ва ўстанове культуры —

ПАДПІСВАЙЦЕСЯ НА ШТОТЫДНЁВІК

„ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА“!

Васіль МАЕУСКІ.

ХВЯДОС НА КУРОРЦЕ

Пад «мухаю» у санаторый
Хвядос прыбыў. Стаіць, маўчыць.
Замітусіліся ўрачы:
«З дарогі вам, таварыш хворы,
Памыцца трэба, адпачыць.
Пасля абеду — на прыём
У той вунь беласнежны дом...»
Пасля абеду адпачыў,
І, хоць не ў час туды з'явіўся,
Зноў завіхаюцца ўрачы:
«Як пульс! Як спіцца уначы!
Даўно з гарэлкай падружыўся!
Год дзесяць! То яшчэ герой! —
Дацэнт прыёмна вочы жмурыць. —
Выконвай спраўна працэдуры,
Прымай пілюлі і мікстуры —
Хваробу зніме, як рукой!»
Хвядос — на вус усё матае
Ды сам сабе так разважае:
«Тут не жыццё — сапраўдны рай,
Жыві й гарэлку папівай...»

Ох, патураем мы п'янтосам
Накшталт курортніка Хвядоса!



ДУЭЛЯНТЫ

ПАЭТ Вяздарчык не мог ва-
рухнуцца: жах ахапіў яго...
Аднак ён усё ж (для выгляду)
пагардліва ўсміхаўся, пазіраючы
на крытыка Кісліцу, нават мармы-
таў нешта:

— Я не згодзен... Вы жартуе-
це... Дуэль забаронены... І вы не
маеце права вылікаць мяне на
дуэль! Я — без зброі...

Аднак крытык Кісліца не звяр-
таў увагі на лепятанне Вяздарчы-
ка. Насуніўшыся, ён, п'яўмольны,

сталю насупраць і, як сярэднявко-
вы воін, вадзіліча трымаў у руках
кап'ё... Гэтае кап'ё чамусьці думка
нагадала вялікую вучнёўскую
ручку з масіўным пяром.

— Абараніўся! — пагрозліва
паўтарыў ён. — Абараніўся, у
ваших руках шчыт: кніжка, якую
вы напісалі...

— Яна ж тоненькая! — нескля-
ва енчыў Вяздарчык.

— А якая мне справа, што
кніжка слабенькая, што вы не зра-
білі з яе непрыступную крэпасць!
Дык абараніўся тым, што ёсць...

Паэт Вяздарчык племела выста-
віў перад сабой невялікую кні-
жачку і, развітваючыся ўжо з
жыццём, моцна заплосчыў рот...
Але замест смаротнага ўдара ён
адчуў, як нешта толькі лёгенька
гэтак казыгнула яго, прыёмна, аж
сменна стала. І ён з палёгкай за-
ўсміхаўся: дзлукі богу, тупое
кап'ё! Потым расплосчыў вочы,
на канане ўбачыў часопіс са ста-
ноўчай рэцэнзіяй Кісліцы на сваю
кніжку вершаў і ўжо зарагатаў на
ўвесь пакой:

— А каб цябе, Кісліца, з тваім
тупым пяром! Толькі ў сне і пало-
хаш...

СЯРОД СЛАВУТАСЦЕЙ

Адзін малады літаратар напісаў Вальтэра парэкамендаваць яму які-небудзь
філасофскі твор, адкуль ён мог бы запазчыць кармныя парады.

— Вазьміце пабоўш чыстай паперы, — парэкамендаваў Вальтэр, — і пад-
раблязна запісвайце ісьце, што здасца вам важным і значным. Жыццё — найлеп-
шая школа мудрасці.

Кампазітар Гуно не цягнуў фанабэрыстасці ў сваіх вучняў. Аднойчы ён ска-
заў аднаму з іх:

— Калі я быў маладым і мала вядомым музыкантам, я прызнаваў толькі
двух кампазітараў: сябе і Моцарта. Атрымаўшы некаторую вядомасць, я змя-
ніў парадак — пачаў прызнаваць Моцарта і сябе. Стаўшы сусветна вядомым,
я з нашанай вымаўляю толькі адно імя—Моцарт!

Неяк Расіні слухаў оперу невядомага яму кампазітара. У адным месцы ён
усміхнуўся і, дастаўшы з кішэні аловак, пачаў штосьці запісваць на манжэце
свайёй сарочкі.

Сусед, пазнаўшы вялікага кампазітара, спытаў яго:

— Мастра, што вас зацікавіла ў гэтай бяздарнай оперы?

— Запісваю адну мелодыю, — адказаў Расіні, — надта прыгожая! Аўтару
яна не прыдасца, а ў маёй новай оперы загучыць яшчэ лепш!

— Тата, ёсць у цябе
што-небудзь з неапублі-
каванага? Нам у школе
задалі дамашняе сачы-
ненне.

Мал. Станіслава
ЗЯРІНСКАГА.
(«Трыбуна людю»).



БАЙКІ Ў ПРОЗЕ

Васіль ЦХАУРЭБАУ.
(Паўднёвая Асеція)

ЗАЯЦ-ФАТОГРАФ

Аднойчы звяры ра-
шылі сфатаграфаванне
і пайшлі да Зайца. Ён
спрытна шчоўкаў сваім
апаратам. Атрымаўшы
фотакарткі, усё былі
задаволены, акрамя
Ваўка, які вельмі раз-
злаваўся:

— Што ты са мной
зрабіў?! Чаму я атры-
маўся з разлуженай па-
шчай?

— Я ж не мастак, я
— фатограф, — адка-
заў Заяц. — Хіба ты не
тані? У чым я вінава-
ты?

— У тым, што я па-
добны на драпежніка...
на тваёй фатаграфіі.

— Я ж не мастак,



я... — хацеў запярэ-
чыць Заяц, але Воўк
не даў яму закончыць.
Ён раз і назаўсёды ра-
шыў правучыць Зайца і
праглынуў яго разам з
фотаапаратам.

ШКАДУЮЧЫ АВЕЧКУ

Воўк узваліў на спі-
ну задуманую ім авеч-
ку і памчаўся ў гушчар
лесу. Не хацеў ні з
кім дзяліцца здабычай,
якая ледзьве не каш-
тавала яму жыцця.
Але нечакана перага-
радзіў дарогу Мядз-
ведзь:

— Навошта ты зарэ-
заў бедную авечку? Та-
бе не шкада было яе? —
сказаў і адабраў зда-
бычу ў Ваўка. На яго
ж вачах смачна паабе-
даў.

— Неяк не так ат-
рымліваецца!.. — за-
плакаў Воўк. — Калі я
ем, дык авечка і бед-
ная, і няшчасная. Калі



ты — дык яе ўжо і
шкадаваць нельга?

— Толькі так і не
інакш! Бо ты ясі вялікі-
мі кавалкамі і з прагна-
сцю, а ад гэтага нават
мёртвай авечцы балю-
ча. Я ж ем нетаропка,
маленькімі кавалачка-
мі. І авечцы, калі б
яна была жывая, бы-
ло б толькі прыёмна.

КРЫНІЦА І ЛОПУХ

Сцюдзёная Крыніца,
прабіўшыся скрозь гу-
сты зараснік, брулілася
пад разгалістым дрэ-
вам, дорачы ўсім сваю
жыватворную вільгаць.
Вакол яе пчыльна раз-
росся Лопух. І калі хто-
небудзь з падарожнікаў
падыходзіў да Крыніцы
напіцца, то звычайна
зрываў ліст Лопуха і
рабіў нешта накшталт
чашы.

Аднойчы разгневаў-
ся Лопух на такое су-
седства і кажа:

— Праз цябе, Кры-
ніца, гінуць мае родзі-
чы. Не было б цябе по-
бач, было б цэлым усё
маё лісце...

Пакрыўджаная Кры-
ніца знікла ў зямлі і,
адшыюшыся брыху
воддаль, забруліла ў ін-
шым месцы.

— Слава богу! — ус-
клікнуў стары Лопух.

— Слава богу! —
паўтарылі за ім мала-
дыя Лапушкі.



Праз некаторы час
зірнула Крыніца на
Лопух, а яго лісце
зжухла.

— Што, і цяпер я ві-
навата? — даляцеў да
Лопуха голас Крыніцы.

Сорамна стала ста-
рому Лопуху. Яшчэ ні-
жэй апусціў ён сваё
зжухлае лісце, увесь
згорбіўся і ледзьве чут-
на прамовіў: «Даруй...»

Паішкадала Крыні-
ца былога суседа, вяр-
нулася на старое мес-
ца. І жывуць яны ця-
пер у добрай згодзе.

Пераклаў
Г. КЛЯЗКО.

«Літаратура і искусство» — орган Міністер-
ства культуры і правлення Саюза пісателёў
БССР. Мінск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня
выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Заха-
рава, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі—33-24-61, намес-
ніка галоўнага рэдактара—33-25-25, адказнага са-
ркатара—33-44-04, аддзела літаратуры — 33-22-04,
аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-24-62, аддзела
выяўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай
эстэтыкі — 33-24-62, аддзела публіцыстыкі —
33-21-53, аддзела культуры — 33-24-62, выдавецтва
— 32-22-19, бухгалтэрыі — 32-15-87.

Рукапісаў рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Х. Д. ЖЫЧКА.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, А. Ц. БАЖКО,
Б. І. БУР'ЯН, А. І. БУТАКОУ, А. С. ГРАЧАНІКАУ,
Ю. П. ГРЫГОР'ЕУ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, І. М. ДАБРА-
ЛЮБАУ, В. У. ІВАШЫН, А. С. КАЗЛОУСКІ, П. М.
МАКАЛЬ, У. Л. МЕХАУ, Л. Я. ПРОКША, Р. К. СА-
БАЛЕНКА, І. А. САНКОВА, М. Г. ТКАЧОУ, Ю. М.
ЧУРКО, Р. Р. ШЫРМА.